

Den gamle regjeringsbygningen 100 år

– et byggverk og et embetsverk

Den gamle regjeringsbygningen 100 år

Den gamle regjeringsbygningen 100 år

– et byggverk og et embetsverk

FINANSDEPARTEMENTET

© Finansdepartementet 2006

Forfattere: Stephan Tschudi-Madsen,
Francis Sejersted, Einar Lie og Tore Eriksen
Redaktør: Runar Malkenes
Fotograf: Jiri Havran

Grafisk formgiving: Vibeke Sundbye
Trykk: 07 Gruppen AS, 2009
1.opplag, 3 000 eks (2006)
2.opplag, 400 eks (2009)

ISBN 978-82-91092-52-2
R-0606

Innhold

Forord	6
Del 1 Om byggverket	9
Enighet gjør sterk – symbolisme og stil	11
Del 2 Om embetsverket.	35
Fra Wedel til Brofoss	37
Mellom fortid og fremtid.	47
Oljeinntektene til varig glede.	61
Tilhold i Den gamle regjeringsbygningen	83
Finansministre i Norge.	85
Forfatterbiografi	91

Forord

Den gamle regjeringsbygningen er imponerende der den ruver ved siden av Høyblokka i Akersgata. Men med sin massive granittfasade og tunge eikedør framstår ikke den gamle regjeringsbygningen som åpen og inviterende. Den nødvendige adgangskontrollen gjør også sitt til at det er de færreste som har sett bygget innenfra. Med denne jubileumsboka vil vi åpne dørene, og vise smakebiter av den vakre arkitekturen og den helhetlige utsmykningen.

I Stephan Tschudi-Madsens artikkel «Enighet gjør sterk» viser han hvordan den unge arkitekten Henrik Bull lot datidens dominerende europeiske stilart, *Art Nouveau*, møte den norske dragestilen. I denne fusjonen skapte han et unikt arkitektonisk uttrykk. Det er vakt-somme dragehoder som følger meg når jeg går trappene opp til mitt kontor i tredje etasje. Og det er et strengt fabeldyr som ser ned på dem som vil inn på mitt mørke kontor med de karakteristiske sjablonmalte, mørkerøde valmuene. Godt da at mitt møterom er holdt i en lys gulfarge med myke linjer i utsmykningen.

Blant de tidligere finansministre som stirrer alvorlig ned på meg bak mitt skrivebord er Grev Wedel-Jarlsberg. Francis Sejersted tegner i sin artikkel «Fra Wedel

til Brofoss» et spennende portrett av Norges første finansminister etter 1814. Som den mektigste strategen under de dramatiske dagene i 1814 valgte han finansministerposten da det selvstendige Norge skulle bygges i unionen med Sverige. Sejersted trekker interessante linjer fra Wedels politiske prosjekt til finansminister Brofoss og gjenoppbyggingen etter 1945. Igjen spiller Finansdepartementet en svært sentral rolle i politikktutforming for en ny tid. Men det var ikke gitt at det skulle gå slik, noe Einar Lie utdyper i sin artikkel «Mellom fortid og fremtid».

Vi håper at vi med Jiri Havrans vakre bilder gir leserne et innblikk i Den gamle regjeringsbygningens unike arkitektur. Men vi ønsker også at artiklene kan gi et inntrykk av det embetsverket som arbeider der. Derfor handler den siste artikkelen om en av de største utfordringene vi har ved inngangen til det 21. århundre, hvordan vi kan forvalte oljeformuen til beste for dagens og kommende generasjoner. Her forteller finansråd Tore Eriksen om etableringen av Petroleumsfondet, utviklingen av den såkalte handlingsregelen og om dagens Pensjonsfond-Utland.

Denne boka skal markere bygningen og den viktige funksjonen Finansdepartementet har i det norske samfunnet. De rundt 300 menneskene som nå har sitt daglige virke i departementet har en arbeidsdag som er svært forskjellig fra de som først flyttet inn i bygningen 9. juni 1906. Fellesnevneren er at det er kunnskapsrike og dedikerte medarbeidere som kan være stolte av sitt arbeid og sin arbeidsplass.

Kristin Halvorsen
finansminister

Oslo, mai 2006

Gangen inn mot finansministerens kontor.

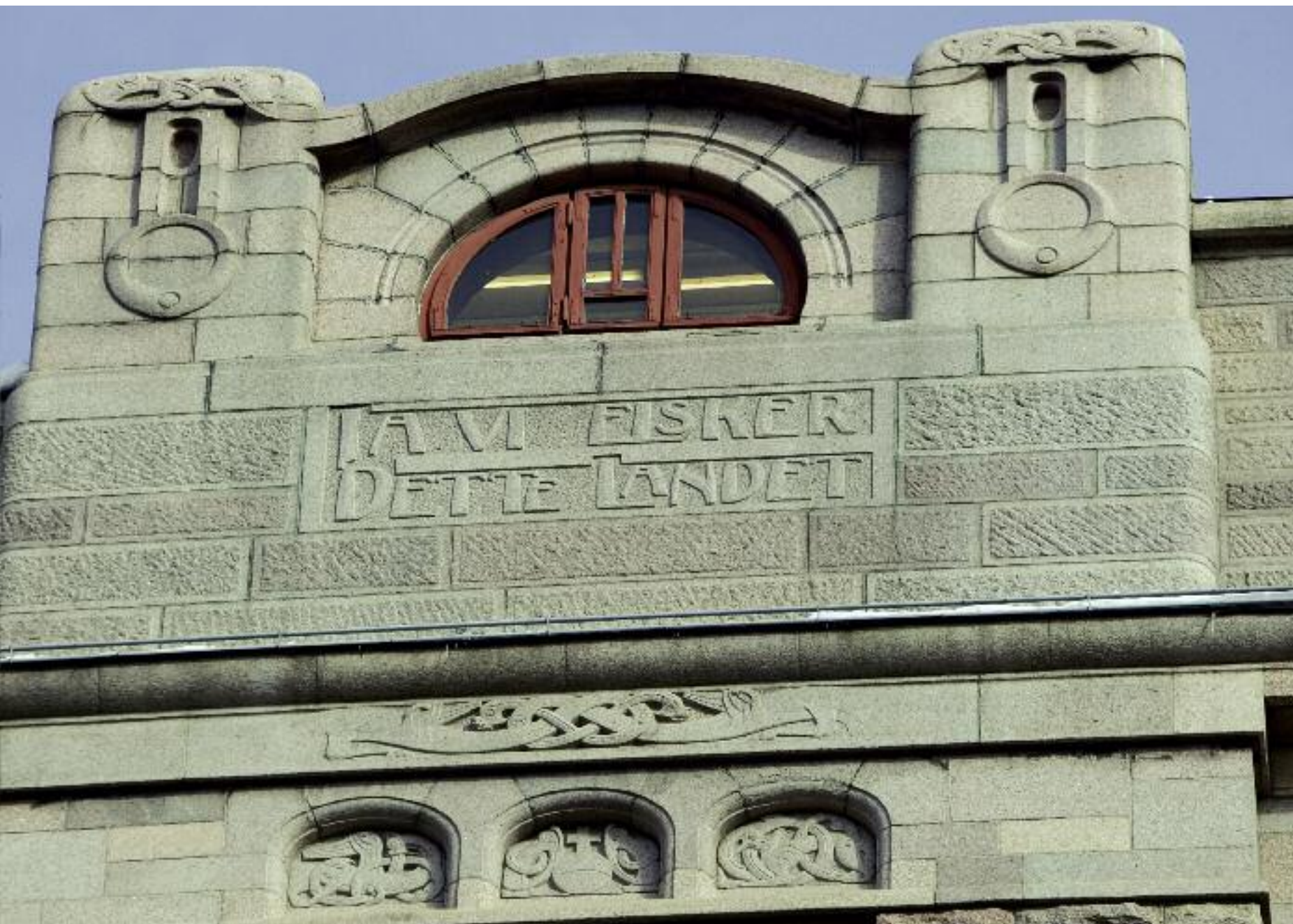
Del 1 Om byggverket

Den gamle regjeringsbygningen
i Akersgata 40 – i sin tid det
nyeste nye.

«Enighet gjør sterk» står det å lese over hovedinngangen.

Den gamle regjeringsbygningen sett inne fra arkaden i VG-bygget, med Per Ungs skulptur «Verdens gang» fra 1994 i front.

Nasjonalsangens tekst og toner er hugget inn øverst i fasaden, trolig samtidig med at denne sto ferdig i unions-oppløsningsåret 1905.

Enighet gjør sterk – symbolisme og stil

av Stephan Tschudi-Madsen

Ruvende ligger Den gamle regjeringsbygningen overfor Høyesteretts Hus. Den norske granittens tyngde, med «Ja, vi elsker dette landet» i noter og tekst meislet i sten, står i kontrast til den røde teglstensarkitektur i italiensk skrud, med mektige søyler. De er ikke i dialog, men kler hverandre likevel. Begge er oppført etter konkurranse; de vender kortsiden mot Akersgaten og skulle påbegynnes 1898, men det ble forsinkelser. Den førstnevnte bygning ble ferdig i 1906 som en del av et stort planlagt Regjeringskvartal og huser idag Finansdepartementet; den annen var landets Justisbygning, ferdigstilt tre år tidligere. Sammen avspeiler de to bygninger hver på sin måte de viktigste internasjonale og nasjonale strømninger i tiden omkring 1900, og begge ruver de også i vår arkitekturhistorie som representanter for noe av det beste i norsk offentlig bygningstradisjon.

Henrik Bull og Art Nouveau – Brudd og fornyelse

Her slutter likheten. Hver bygning representerer helt forskjellige tendenser og retninger omkring år 1900. Justisbygningen – i dag Høyesteretts Hus – er et viktig

eksempel på historismens arkitektur og dens søken etter inspirasjon i historiens stilarter. Arkitekt Hans Jacob Sparre, som tegnet Høyesteretts Hus, sier selv i 1900 at «Bygningens ydre arkitektur er holdt i rolige og enkle former der nærmest betegnes som italiensk renaissance.»

Finansdepartementet, opprinnelig en del av det stort anlagte Regjeringskvartalet, viser ønsket om noe nytt innen den arkitektoniske uttrykksform. Den unge arkitekt Henrik Bull hadde allerede i Historisk Museum i Oslo vist at han søkte nye veier og var fortrolig med den nye generasjons reaksjon mot de tilbakeskuende forbilder. Burde ikke de yngre arkitekter befri seg fra historiens åk? Var denne generasjonen den eneste som ikke selv kunne skape sitt eget formuttrykk? Henrik Bull var fortrolig med disse nye strømninger og den kontinentale Art Nouveau-bevegelse. Stilen var spenstig og abstrakt i sin form i Frankrike, mer blomsterinspirert i linjeleken i Tyskland – der kalt Jugend – mens den i Østerrike ble mer geometriserende, med rette linjer og små og store sirkler og kvadrater.

Henrik Bull var også kjent med vår middelalderarkitektur og hadde selv målt opp stavkirker. Ja, han var den i Norge som på den mest overbevisende måte smeltet

Trappen opp fra hovedinngangen.

Art Nouveau-stilens linjerytme sammen med dragestilens slyngninger. Henrik Bull skriver i 1952 til forfatteren om Jugendstilen «at den nærmest lå i luften (...) mine interesser for den nationale ornamentik har hat stor betydning for arkitekturen, spesielt f. naturligvis Regjeringsbygningens detaljutforming.» I virkeligheten skapte han den mest suverene symbiose.

Det var enda et interessant trekk i det arkitektoniske bilde omkring 1900, nemlig den bevisste søken mot de enkle, monumentale former, gjerne med en viss tyngde, helst i granitt. Man kan forledes til å tro at nettopp denne bruk av granitt var norsk, og slik kan samtiden ha opplevd det, ikke minst fordi Stortinget ga uttrykk for at dette materialet burde anvendes. Granitten var traust, trygg og tillitsvekkende – og godt egnet til bankbygg, og forlente bygningen med et visst nasjonalt preg.

At bruken av granitt egentlig var en amerikansk og delvis en europeisk retning som gikk langt tilbake i 1800-årene, visste man knapt. Henrik Bull sier selv i 1906 at da han overtok som utførende arkitekt i 1901, bestemte han at fasaden skulle oppføres i granitt: «For bygningens ydre karakter og monumentalitet var beslutningen om fasadernes utførsel i granit selvfølgelig af den aller største betydning.» Som det heter om Henrik Bull i *Teknisk Ukeblad*, mars 1902: «... han bryder med de gamle til lærte traditioner og griber tilbage til national ånd».

Sett i et videre, historisk perspektiv er denne sammenstilling av to monumentale offentlige bygninger, som ligger overfor hverandre – og som begge representerer statsmakter i det unge Norge – et uttrykk for et dyptstikkende skille i norsk arkitektur. Hans Jacob Sparres «Justisbygning», innviet 1903, er historismens siste, store manifestasjon i Norge – i klassiske italienske renesansegevanter.

Henrik Bulls løfterike realisering av en del av det store Regjeringskvartal, under tak i 1904, i dag Finansdepartementet, er fornyelsen i norsk arkitektur. Ved nasjonale grep, materialvalg, ornamenter og deres symbolikk og takket være internasjonale impulser, ikke minst fra Wien, åpnet han for en ny utvikling.

Konkurranse

Hele området langs Akersgaten fra Justisbygningen til Trefoldighetskirken var det sentrale området i hovedstaden for utvikling og konkurranser om offentlige bygninger. Her skulle Kristiania Rådhus ligge og et mektig Regjeringskvartal strekke seg helt til Justisbygningen lengst i sør. «De tre bygningene skulde danne et imponerende sammenhengende kompleks» het det i *Teknisk Ukeblad*, 1896.

For Regjeringsbygningen hadde det allerede vært to kgl. kommisjoner, i 1839 og 1855, som ikke førte til noe. I 1850–60-årene var det byggesakene angående Stortinget og Rikshospitalet som beslagla tid, krefter og bevilgninger. I 1875 forkastet Stortinget en proposisjon om både regjeringsbygning og statsministerbolig på Hammersborg, men i 1885 vedtok Stortinget å bevilge 8 000 kroner til en arkitektkonkurranse om regjeringsbygning på samme sted. Arkitekt Stener Lenschow (1842–1937) vant 1. premie med «Kosmopolit», et utkast i nyrenesanse. Den videre utvikling er noe spesiell.

I 1898 ble tomtarbeidene påbegynt med den selvstendige og handlekraftige Statens bygningsinspektør, Adolf Schirmer, som formann i byggekomitéen. Med seg hadde han en grosserer og en murmester. Men allerede 6. juli samme år måtte Lenschow trekke seg fra det ærefulle oppdrag av helbredshensyn. Han mente imidlertid at

Christian Fürst burde ta over arbeidet. Adolf Schirmer var av en annen oppfatning. Den 26. august 1889 skrev han til Finansdepartementet: «Efter nøie Overveielse er jeg kommet til det resultat at Arkitekt Henrik Bull vil være den mest skikkede til at overtage Stillingen som arkitekt for Regjeringsbygningen». Det gjorde det jo ikke lettere at forholdet mellom Fürst og Bull ikke var det beste. De hadde tidligere inngått en avtale om ikke å delta i samme konkurranse, men hadde angående Regjeringsbygningen skriftlig forespurt om de kunne trekke lodd om deltagelse. Hva det ærede Finansdepartement mente om dette vet vi jo ikke, men de tillot det. Arkitekt Fürst vant, men Schirmer holdt fast ved sitt.

Bølgene gikk så høyt at Stortingspresidenten fant å måtte uttale seg om Schirmers egenrådighet: «Jeg tror, at man har så fuldstændige beviser på denne mands udelighed ... at han har gjort sig moden til å få sin afsked snarest.» Schirmers kolleger rykket ut til hans forsvar i *Teknisk Ukeblad*. I 1899 kom bygningskrakket i Kristiania, og først etter at tomtespørsmålet mellom stat og kommune var løst, kom bygningsarbeidene for alvor i gang i 1901 under Henrik Bulls ledelse.

En monumental torso

Fundamenteringsarbeidene var så smått begynt høsten 1899. Arbeidet skred bare langsomt frem til 1901, men da ble grunnmuren og betongfundamentene ferdige. Høsten 1901 begynte muringen av veggene, og i mars 1902 heter det i *Teknisk Ukeblad* at nå reiser murene seg «til et av de betydeligste bygværk som i nyere tid er kommen til udførelse.» Høsten 1903 var bygningen under tak og vinteren 1903–04 ble trappeløpene i klebersten lagt opp. Høsten 1904 var fasadene fri for stillaser og interiørarbeidene tok til. 1000 «glødelamper» og 20 000

meter skjult ledning skulle monteres. Tidlig på vinteren 1905 tegnet Henrik Bull lysarmaturen.

Av andre tekniske installasjoner kan nevnes luftanlegget som pumpet 30 000 kubikkmeter frisk luft pr. time inn i de forskjellige rom. Videre to elektriske heiser med etasjeknapper. De foreslåtte torvstrøanlegg ble erstattet med vannklosetter, og man fikk ett sentralt varmeanlegg mot tidligere fire. Innflyttingen tok gradvis til utover våren 1906.

Finansdepartementets bygning omtales i samtiden som «søndre fløi», og i denne fløyen skulle etter planen Justis-, Kirke- og Finansdepartementet flytte inn. De første som tok bygningen i bruk var Arbeidsdepartementet og Finansdepartementet. Man tenkte seg hele tiden at resten av det storslåtte kompleks skulle komme siden. Bygningens nordside, hvor forbindelsen med resten av Regjeringsbygningen var tenkt, ble derfor ikke forblendet med granitt på de felter hvor kommende fløyer skulle føye seg til. Når og hvorfor man ga opp det store prosjekt, skal ikke tas opp her, men de skjemmende teglstensflater skulle bli stående med sin simple slemming like til statsminister Trygve Bratteli sørget for granittbekledning også av denne siden på slutten av 1970-tallet. Det bidrar til at bygningen nå virker som et avsluttet, monumentalt hele.

Når man skal vurdere denne torso i norsk arkitektur, må man først ha for øyet at bygningen er et strålende eksempel på tidens *Gesamtkunstwerk* – en tysk betegnelse på den engelskinspirerte idé om at arkitekten skal være formgiver for både eksteriør og interiør. Alt skal være underkastet én kunstnerisk formgivende kraft – alt fra møbler til lamper, veggdekor og dørbeslag, trappeløp og romutforming. Når én kunstnerisk vilje får slik mulighet for utfoldelse, kan resultatet bli enhetlig og av en helt spesiell kvalitet.

«Med sin monumentale, men samtidig myke form, og med messinggitternes stavkirkeinspirerte linjelek, representer trappeløpene med sitt duse lys og sine farger, kanskje det mest fullkomne innen norsk Art Nouveau-arkitektur» skriver Stephan Tschudi-Madsen.

Midttrappen med det intrikate trappeløp.

Trappeløpet har lys sjablonmaling på veggene og mosaikkutsmykking i gulvet.

I overensstemmelse med tidens idealer ble alle materialer, messing, sten og glass utformet i samme myke formspråk.

Originale kraner og servanter
er fremdeles i bruk.

Henrik Bull ga Finansdepartementets bygning en horisontal monumentalitet, båret av gedigne materialer, men på en slik måte at formgivningen blir lettere oppover gjennom fasadenes etasjer, for til slutt helt øverst å kunne ut i muntre noter, tekst og slagord av nasjonal karakter. Vi er jo i årene like før unionsoppløsningen i 1905. Bygningens masser bindes sammen av horisontale, gjennomløpende bånd som gir de store volumer en klar og strukturert form. Arkitekten viser her sin evne til å organisere underordnede og overordnede ledd. Videre avspeiler bygningen et annet hovedtrekk ved hans formgivning, nemlig evnen til å finne sluttet form og fast kontur, kombinert med linjens elegante løp. Når det gjelder hans dekorative formspråk, behersker han til fulle ornamentets balanserte asymmetri og dets velavveide plassering, gjennomført med en viss nasjonal forankring og med sikker sans for materialets egenart. Alt dette kommer til syne i Finansdepartementets bygning. Derfor er bygningen en milepæl i norsk arkitektur – selv som en torso.

Når det gjelder det store grep, beholdt Henrik Bull lysgårdene og bygningens hoveddisposisjon, men trappeløpene omformet han helt. Med sin monumentale, men samtidig myke form, og med messing-gitternes stavkirkeinspirerte linjelek, representerer disse trappeløp med sitt duse lys og sine farger kanskje det mest fullkomne innen norsk Art Nouveau-arkitektur.

Lyrelampen

Kontorene ble fordelt tradisjonelt etter innehavers stilting og verdighet. Det fornemste var selvfølgelig finansministerens kontor og møterom. Med ærbødighet for departementets embetsmenn ble kontorenes dørvridere og beslag pyntet med visdommens symbol, uglen.

Henrik Bull engasjerte seg spesielt i lysarmaturen, og blant hans mange originale kroner og lamper står «Lyrelampen» i en særstilling. Det spesielle er hans bruk av ledningene som et formgivende element, som strenger i et instrument. Med hensyn til sjablonering på veggene, lysarmatur og andre detaljer, fornemmer man sansen for østerriksk kunstindustri og design. Da undertegnede i sin tid spurte grunnleggeren av Wiener Werkstätte, Josef Hoffmann, om hvorfor han brukte sirkler og kvadrater så hyppig, svarte han i brev at 10. september 1954 at det var fordi disse klare elementer ikke hadde vært i bruk i tidligere stiler. Man fornemmer tidsånden fra århundreskiftet hvor det å løsrive seg fra fortiden og historiens stiler, og det å skape noe nytt, var det essensielle. Neppe noe sted i Norge kan man se dette så tydelig.

Skulle man våge å tale om en utvikling i Henrik Bulls ornamentale virke, så kan man nok kanskje si at den østerrikske geometri til en viss grad har fortrenget noe av linjelekens mer tredimensjonale preg, og at gauper og ugler har jaget de engelske småfugler («Arkitekturen» i C.R Mackintosh's ideverden) og franske påfugler («Forfengeligheten») bort, sammen med de andre av Art Nouveaus symbolladede motiver som de løfterike egg, løk, og rosenknopper. Hele hans fantasiverden blir nå også satt i klart avgrensede felt, lite flyter i flaten.

Den nære fortid glemmes først

Det er gjerne slik at jo mer motepreget et stiluttrykk er, desto snarere blir det umoderne. Det hefter noe av dette ved Art Nouveau-stilen. Den blusset heftig opp over hele Europa fra midten av 1890-årene og reformerte og fornyet arkitektur og alle kunsthåndverk. Men ikke før var Paris-utstillingen i 1900 over og Torino-utstillingen hadde lukket sine dører i 1902, så tørket stilen inn.

«Lyrelampen», den kanskje
vakreste av Bulls mange spesial-
tegnede lamper i Den gamle
regjeringsbygningen

Taklampen på finansministerens møterom. Med messing og melkehvite kupler er den ved siden av «Lyrelampen» den fornemste armatur i hele bygningen.

Statsrådets møterom. Bilder av tidligere finansministre henger på rad og rekke.

Det er mange grunner til det, men her kan vi bare slå fast at før den første verdenskrig var dens kilder uttømt og dens betydning borte. Art Nouveau og de mange nasjonale varianter forble en forbausende kort periode i den store utvikling.

Som det gjerne også går ved slike stilsifter vender man det nylig forgangne raskt ryggen. Fenomenet er velkjent: En bygnings mest utsatte periode er tiden etter arkitektens død og før vernerne oppdager den. Det er i denne periode da den nære fortid er forgangen og så umoderne at den må kasseres. Man ser ikke lenger de kvaliteter som man så ivrig hyllet bare én eller to generasjoner tidligere.

Gjenoppdagelse og gjenbruk

Det var fremsynt av finansminister Rolf Presthus, allerede i oktober 1982, å sende ut Thomas Thiis-Evensens hefte om Henrik Bull til de ansatte i departementet, med følgende ord: «Selv om Den gamle regjeringsbygningen ikke lenger er helt moderne og funksjonell, har vi likevel gleden av å arbeide i en bygning av betydelig politisk og kulturhistorisk interesse.» Man hadde nå løpende kontakt med Riksantikvaren, og i 1983 konstaterte man at bygningens alminnelige vedlikeholdstilstand var lite tilfredsstillende, særlig når det gjaldt de spesielle verdier som lå i bygningens interiører. I 1983–84 ble det vestvendte møterommet i tredje etasje restaurert. Tilbakeføringen ble oppfattet som meget vellykket, fordi rommets kvaliteter og Henrik Bulls spesielle fargesetting og ornamentglade sjablonering kom fullt til sin rett.

I Prosjektplan 1986 slår Riksantikvaren fast angående Den gamle regjeringsbygning at «Henrik Bull står frem som hovedstadens ledende arkitekt med hovedverk som vil bli stående i vår arkitekturhistorie». Signaleffekten

var klar. Den ønskede – og nødvendige – modernisering måtte skje på bygningens premisser. Gjenbruk og oppussing måtte vurderes mot nyanskaffelser. «Den solide og eksklusive materialbruk understreker bygningens status. Det heter videre at «den bygningsmessige standard da huset ble oppført må være utgangspunktet for den standard bygningen må få i dag. Det kan ikke aksepteres at bygningens kulturhistoriske verdier forringes på grunn av kortsiktige og tilsynelatende rimelige løsninger»: Disse holdninger ble lagt til grunn for det videre og gode samarbeid.

Den svake belysning i korridorene engasjerte både departementets ansatte og Riksantikvaren, uten at man gikk til det skritt å hive ut det bestående. Eksisterende armatur ble satt i stand, komplettert med gamle bevarte deler, og brukt på nytt. Nye kupler i Art Nouveau-tidens spesielle grønnlig-hvite halvtransparente glass ble fabrikkert på nytt. Trapperom, tverrkorridorer og toaletter ble viet spesiell oppmerksomhet, fordi bygningen er så rik på særdeles omsorgsfullt utførte detaljer.

De mange verdifulle detaljer og enkeltgjenstander som man i dette hus hadde tatt vare på og ikke kastet, ble satt i stand og restaurert, spesialtegnede møbler, informasjonstavler og lamper pusset opp. Det interessante er jo at de er minst like trivselskapende som nye.

Bygningen ble også grundig fargeundersøkt av Riksantikvarens spesialister, slik at man kunne finne frem til de opprinnelige farger under de senere tiders overmalinger i lyse, litt karakterløse kontorfarger. Nå kom det frem

Lysekroner på finansministerens kontor.
1000 glødelamper ble montert høsten 1904.

både mettede pastellfarger, blått og kongelig rødt. De sjablonerte vegger var spesielt interessante og utfordrende. Man lærte fort at sjablonene måtte påføres i samme rekkefølge som originalen for at resultatet skulle bli vellykket. Dette arbeidet ble ledet på beste måte av Tone Olstad.

Ved siden av de nevnte underliggende prinsipper om økonomisk måtehold – ikke uventet i dette hus – justert på bygningens egne premisser og kvalitetskrav, har tanken om gjenbruk og fornyelse i takt med tilpasning vært fremtredende. Det har hele tiden vært vist tilbakeholdenhet overfor lettvinne, moteriktige løsninger. Ikke uten motforestillinger har man fulgt opp de opprinnelige kvalitetsmessige og kunstneriske krav. Jeg tror man kan si at rehabiliteringen og restaureringen tjener både bruker og bevaringstanken til heder.

Kilder

Egede-Nissen, Hans-Henrik: «Fra nasjonalisme til rasjonalisme: husrom for Den norske stat 1905–2005», Oslo 2005

Lifoss, Bengt: «Henrik Bulls formgivning av lysarmatur», Hovedoppgave i kunsthistorie ved Universitetet i Oslo.

Myklebust, Dag: «Historisk Museums bygning. Smykket rundt juvelene», *Kulturhistorier i sentrum. Historisk Museum 100 år*, Red.J. Bergstøl, A.A. Perminow, A.C. Eek, Oslo 2004, ss. 8–36.

Pedersen, Bjørn: *Akersgaten*, Oslo 1967.

Kay Maria Staaland og Tone Olstad: «Den Gamle Regjeringsbygningen er restaurert», *Vern og Virke* 1989, Oslo 1990, ss. 20–24.

Thiis-Evensen, Thomas: *Henrik Bull. Arkitekt og formgiver*. Arkitekturmuseets skrifter Nr. 1, Oslo 1975.

Tschudi-Madsen, St. : «Dragestilen – Honnør til en hånet stil», *Vestlandske Kunstindustrimuseums Årbok 1951*, Bergen 1952, ss. 19–62.

Tschudi-Madsen, St. : *Henrik Bull*, Oslo 1983.

Tschudi-Madsen, St. : «Veien hjem. Norsk arkitektur 1870–1914», *Norges Kunsthistorie*, bd. 5, Oslo 1981, ss. 7–108.

Aviser: *Aftenposten*, *Morgenposten*, *Verdens Gang*, *Dagbladet*.

Arkiver: Riksantikvarens arkiv, Riksarkivet, Finansdepartementets arkiv.

Teknisk Ukeblad

Forfatterens korrespondansearkiv

Det vestvendte møterommet
ble restaurert i 1983–84.

Unity is Strength

English summary

The old Government building is an outstanding example of *Gesamtkunstwerk*, Stephan Tschudi-Madsen points out in this article. Everything bears the imprint of the same artistic vision – from furniture to lamps, from wall ornamentation to door mountings, and from stairwells to room design. The architect who created this unity was Henrik Bull, one of Norway's foremost architects of the early 20th century.

Work on a designated Government building was slow in getting underway. Construction of the Storting (The Parliament building) and a National Hospital took priority. It was the young architect Henrik Bull who was eventually commissioned, and the work did not get underway until 1901. Henrik Bull designed a building that combined contemporary Art Nouveau and Jugend style with Norwegian dragon style, inspired by medieval stave churches. The Government building was planned as a "southern wing" of a magnificent complex, which unfortunately never came to fruition.

Construction of the imposing granite building coincided with the national movement that led up to the dissolution of the union with Sweden in 1905. Hence, the uppermost floors of the frontage were decorated with

national slogans and excerpts from the notes and lyrics of the national anthem.

The Ministry of Labour and The Ministry of Finance moved into a modern office complex in June 1906. It featured two electric lifts, a central heating plant, a ventilation plant and 1 000 incandescent lamps. The planned peat moss facility was replaced by flush toilets.

The old Government building has over the last 100 years accommodated several Ministries, as well as The Office of the Prime Minister. However, in recent years The Ministry of Finance has occupied the building in its entirety. During this time The Ministry has carried out, in cooperation with the Directorate for Cultural Heritage, a gentle modernisation, whilst at the same time having key rooms restored to the style of Henrik Bull. The characteristic "lyre lamp" is featured in the corridors, and the symbol of wisdom – the owl – is found on all door mountings.

Del 2 Om embetsverket

Fra Wedel til Brofoss

av Francis Sejersted

Finansdepartementet er ikke et hvilket som helst departement. På en måte kan vi si at det representerer kjernen i statsforvaltningen. Andre departementer kommer og går, men Finansdepartementet vil alltid være der. Funksjonene kan skifte også for Finansdepartementet, noe jeg skal komme tilbake til, men basisfunksjonen, å styre statsfinansene og derigjennom koordinere statens aktiviteter, må alltid fylles. Et Finansdepartement må man alltid ha.

Brudd eller kontinuitet

I 1814 fikk vi en ny grunnlov og en ny statsskikk, men det er karakteristisk for den fredelige måte vi gjennomfører revolusjoner på i Norge, at det egentlig ikke var noe skarpt brudd når det gjaldt sentraladministrasjonen. Den nye sentraladministrasjon hadde sine røtter i enevoldstiden. Mønstrer var hentet fra København. Det var også elementer av en egen norsk sentraladministrasjon før 1814. Dessuten fikk vi, under Christian Fredriks tid som stattholder, regent og konge, en systematisk utbygget sentraladministrasjon. I mars 1814, etter at den gamle forening var oppløst, fikk denne en fullstendig

form. Det ble utnevnt et regjeringsråd og etablert fem departementer. Den 18. mai, dagen etter revolusjonen med underskrivning av grunnloven og valg av konge, bestemte så den nyvalgte konge at regjeringsrådet og dets medlemmer skulle kalles statsråd og statsråder. Stort større forandringer skjedde ikke med regjering og sentraladministrasjon ved den norske revolusjon, i alle fall ikke i første omgang.

Unionen med Sverige forutsatte endringer i grunnloven. Den nye grunnlov ble underskrevet den 4. november. Den vesentligste forandring i forhold til 17. mai-grunnloven lå i at «statsrådets stilling som sluttet kollegium ble betydelig styrket,» som Per Maurseth skriver i første bind av sentraladministrasjonens historie. Vi fikk altså ministerielt system slik vi kjenner det i dag. Det ble foretatt visse justeringer i departementsstrukturen, blant annet ble det nye Finansdepartement styrket ved at Overproviseringskommisjonen, som hadde vært et selvstendig kollegium under kongen, ble lagt inn under departementet.

Grev Wedel og norsk selvstendighet

Carl Johan visste intet om norske forhold da han som kronprins overtok styringen i 1814. Han var altså hen-

Arkitekt Henrik Bull sto også bak store deler av møblementet.

Den kloke ugle er å finne på de fleste kontordører i bygget.

vist til å søke råd, og han søkte dem hos unionspartiets ubestridte leder, grev Herman Wedel-Jarlsberg. Det var Wedel som i realiteten utpekte den nye norske regjeringen og organiserte den nye sentralforvaltningen. For seg selv reserverte Wedel – naturligvis – finansministerposten. Som statsminister i Stockholm «utpekte» han sin svigerfar, Peder Anker. Dessuten sørget han for at Finansdepartementet ble det tyngste departementet. Det trer særlig klart frem etter revisjonen av departementsstrukturen i 1818. Finansdepartementet under grev Wedel ble da ikke bare det største departementet, det ble større enn hele den øvrige sentraladministrasjon til sammen. I realiteten var det et samlet Nærings- og Finansdepartement, og ubestridt det dynamiske sentrum i regjering og forvaltning.

Da Carl Johan spurte Wedel til råds, nærmet han en slange ved sitt bryst. Da Wedel valgte Finansdepartementet og bygget opp sin maktposisjon som han gjorde, rustet han seg i virkeligheten til en kamp mot Carl Johan. De skulle kjempe, som Sverre Steen skriver, en kamp om Norge. De visste begge at Norges selvstendighet og styrke i unionen var avhengig av at landet fikk orden på sine finanser og sin økonomi. I 1813 snakket man om en statsbankerott, og eidsvoldsforsamlingen gjorde intet for å rette opp forholdet. Den såkalte «Eidsvoldsgarantien» som i formen garanterte seddelverdien, var bare en papirbestemmelse som var ment å skjule at man valgte den mest lettvinte av alle løsninger for å dekke inn statsbudsjettet, nemlig ved å trykke pengesedler. Dermed fortsatte den store inflasjonen fra krigstiden. Carl Johan har utvilsomt håpet og ventet at det egenrådige norske folk måtte krype til korset og be Sverige om hjelp, slik at han kunne kassere inn en politisk gevinst i form av en tettere union og mindre selvstendighet for Norge. Men det skjedde altså ikke. Wedel mestret situasjonen. Vi fikk en egen

sentralbank og etter hvert og med store oppofringer, et ordnet pengestell og orden i statsfinansene. Finansdepartementets tidligste historie er meget ærerik. Det var en bastion for Norges selvstendighet. I 1822 gikk Wedel av som finansminister. Situasjonen var da blitt konsolidert.

Flere av de funksjoner som i den første tid var blitt samlet i det store Finansdepartement ble etter hvert skilt ut. Da Norges Bank ble etablert, trådte finansministeren til side. Norges Bank skulle være uavhengig, hovedsetet ble lagt til Trondheim for å sikre at politikerne ikke nok engang skulle velge lettvinte løsninger for å fylle statskassen slik eidsvoldsforsamlingen hadde gjort. Norges Banks uavhengighet av Finansdepartementet var en måte å bygge rasjonalitet inn i systemet på.

Finansministeren kjempet forøvrig ikke bare mot kongen. Det var også en grenseoppgang mot det nye Storting. Men mens kampen mot Kongen hadde styrket finansministerens og regjeringens posisjon, skjedde det motsatte i forhold til Stortinget. Stortinget hadde naturligvis bevilgningsmyndighet og fulgte finansministrene med årvåkent blikk. To ganger ble det reist riksrettssak, først mot Wedel i 1821 fordi han for statens regning hadde solgt arsenikk og blåfarve til utenlandske hus som siden gikk fallitt, slik at tap oppsto. Den andre saken var mot finansminister Collett i 1827 fordi han hadde brukt et ikke budsjettet overskudd på statsregnskapet til å kjøpe inn de to første dampskip som kom til Norge. Begge sakene førte til frifinnelse, men det var samtidig klart at finansministerens og departementets handlefrihet ble kraftig beskåret. De to ministrene kunne sikkert underskrive på statsråd P. C. Holsts bemerkning i sine memoarer – at det var greit å være statsråd unntagen akkurat de korte høstmånedene hvert tredje år når Stortinget var samlet.

Grev Herman Wedel-Jarlsberg. Unionpartiets leder, utpekte i realiteten selv regjeringen i 1814 og valgte finansministerposten til seg selv.

Med finansminister Erik Brofoss ble arbeidet med nasjonalbudsjettene sentralt i styringsprosessen.

Dørene i regjeringssalen
er detaljrike.

Modernisering

Som nevnt var det første Finansdepartementet et Nærings- og Finansdepartement. Slekten fra 1814, og ikke minst Wedel, var meget bevisst statens sentrale og initierende rolle i utviklingen av det moderne Norge. Wedels linje på dette felt ble ført videre av den neste generasjon med Anton Martin Schweigaard og Frederik Stang i spissen. Dette var den første store moderniseringsgenerasjon. Wedel hadde selv plukket dem ut. Som universitetskansler hadde han blant annet sørget for at de beste av dem i ung alder fikk universitetsembeter. Universitetet ble på den tiden først og fremst betraktet som en embedsmannsskole og sto under politisk kontroll. Staten skulle naturligvis først og fremst legge til rette for at næringslivet skulle blomstre, men oppgavene var også kompensatoriske. Der det private initiativ ikke strakk til, og det var på flere områder, måtte staten ta initiativet. I første fase gjaldt det, som vi har sett, staten ved Finansdepartementet, men da den neste generasjon tok over, ble den initierende funksjon skilt ut. Det skjedde ved etableringen av Indredepartementet i 1845 med Stang som statsråd. Dette departementet ble et slags moderniseringsdepartement og det dynamiske kraftsenrum i regjering og forvaltning. Etableringen av indredepartementet kom omtrent samtidig med den endelige konsolidering av pengestellet ved innføring av sølvinnløsning til pari kurs. Begge deler bidro til å anonymisere Finansdepartementet.

Det var imidlertid en virksomhet som ble liggende i Finansdepartementet, og som ikke minst er verdt å merke seg som et eksempel på det vi har kalt statens kompensatoriske rolle, nemlig Finansdepartementets funksjon som forretningsbank gjennom store deler av forrige århundre. Det private bankvesen var sent og svakt utviklet i Norge. Dette medførte at det offentlige

kom til å forestå meget av kredittformidlingen. Det skjedde først og fremst gjennom Norges Bank, som var en slags halvoffentlig bank. Den lånte ut av sine midler på det direkte marked. Men i tillegg ble det opprettet såkalte «diskonteringskommisjoner» under Finansdepartementet. Disse lånte ut av statskassens overskudd til næringsdrivende. Opprinnelig var de opprettet som en kriseforanstaltning, men ble etter hvert permanente. Statsbanker har vi altså i høy grad hatt tidligere også, direkte knyttet til Finansdepartementet.

Differensiering

Sentralforvaltningens utvikling fra midten av forrige århundre er i grove trekk en fortsettelse av den differensiering som begynte med opprettelsen av Indredepartementet i 1845. Man fikk flere departementer og etter hvert også direktorater befolket med eksperter på stadig flere sektorer. Finansdepartementets rolle var i denne sammenheng beskjedne. Selv rollen som det kontrollerende organ med en spesiell forpliktelse til å holde utgiftene nede på et akseptabelt nivå, var fra en nåtidsbetrakter synspunkt, uventet lett. Vel var det et press fra de nye sektororganer, men det ble Stortinget som først og fremst påtok seg oppgaven å kutte ned på regjeringens budsjettforslag. I sparepolitikken tid må det ha vært lett å være finansminister! Dette skulle dog ikke vare. Går vi frem til mellomkrigstidens statsfinansielle krise, ser vi at Finansdepartementet vokser, mens de andre departementer slankes. Det betyr imidlertid ikke at man var på vei tilbake til Wedels system. Det var kontrollfunksjonen og ikke den initierende funksjon som ble utviklet. Finansdepartementet ble styrket for nettopp mer effektivt å kunne stanse initiativer og slanke de andre departementene.

Økonomenes inntog

Finansdepartementets historie er ikke minst interessant ved at den så direkte gjenspeiler endringer i statsskikken. Når vi kommer frem til 1940-årene kan det argumenteres godt for at vi fikk en endret statsskikk, – en regimeendring. Statens initierende og regulerende rolle på det økonomiske område ble meget sterkere. Som vi har sett, hadde den alltid vært der, kanskje ikke minst i forrige århundre hos den første store moderniseringsgenerasjonen. Senere synes det dog som den ble svekket etter hvert som den liberale stat konsoliderte seg. Fremveksten av en liberal rettsstat innebar at det offentlige, og ikke minst sentraladministrasjonen, skulle spille en passiv rolle. Ethvert initiativ måtte vært hjemlet i en på forhånd gitt lov. Statens oppgave var altså å anvende generelle regler på spesielle tilfeller. Det var dette juristene var opplært i. Juristutdannelsen var ikke minst en utdanning for folk til sentraladministrasjonen og i særlig grad til Finansdepartementet. De øverste embeter var til og med ved lov forbeholdt juristene. Denne rolle ble etter hvert utfordret av økonomenes. Allerede i 1929 uttalte formannen for Departementsforeningen, som selv var jurist, at

«staten som tidligere vesentlig hadde rettsstatens oppgave, nu har underlagt sig flere og flere av mer forretningsmessig karakter og at administrasjonen derfor naturlig trenger folk med mer allsidig utdanning».

Nå var dette egentlig et krav om mer statlig ekspertstyre, – flere sektorinitiativer. Det fikk man da også fra 1940-årene av – Industridepartementet, Jernverket, kraftutbygging, statsbanker og så videre. Det virkelig revolusjonerende ved regimeendringen lå imidlertid ikke på dette plan, det lå i utviklingen av en ny funksjon for staten, en ny form for makrostyring av nasjonaløkonomien. Basis for denne funksjonen lå i den sosialøkonomiske viten-

skap som hadde utviklet teorier og instrumenter for en slik styring. Da Gerhardsen valgte Erik Brofoss til finansminister etter krigen, introduserte han i realiteten et nytt system for makrostyring. Med Brofoss kom den nye generalistekspertise for alvor inn i forvaltningen på øverste plan, der de skjøv juristene til side. Det viktigste i denne nye styringsprosess var arbeidet med nasjonalbudsjettene. Det var i Finansdepartementet dette arbeid foregikk. I noen år ble det riktignok flyttet over til Handelsdepartementet, men i 1952 kom det tilbake til Finansdepartementet, til den nye Økonomiavdelingen. I 1963 fikk også langtids-planleggingen sin egen administrasjon ved opprettelsen av Planleggingsavdelingen, – også i Finansdepartementet. Den nye vitenskapsbaserte funksjon, makrostyringen av økonomien, ble altså lagt til Finansdepartementet som igjen fikk en slags overdepartemental status, ikke bare som kontrollerende, men også som initierende og koordinerende organ. Finansdepartementet ble igjen på mange måter et dynamisk kraftsentrum i regjeringen, slik det hadde vært under Wedel.

Vi får altså et spenn fra Wedel til Brofoss. Begge sto sentralt i oppgaven å bygge Norge opp etter en krig. Det gjaldt de to siste kriger Norge har vært direkte involvert i, Napoleonskrigene og den annen verdenskrig. Begge forsto at det først og fremst gjaldt å bygge opp Norge økonomisk, begge gjorde Finansdepartementet til regjeringens kraftsentrum, begge lykkedes i sine forehavender og begge bidro nettopp gjennom den situasjonsbestemte innsats på en avgjørende måte til å forme ny statsskikk – til å peke ut en retning for tiden som skulle komme. Så vel i disse skjebnester under Wedel og Brofoss som i den mer anonyme tilværelse i fredeligere tider, har Finansdepartementet på en spesiell måte vært et ankerfeste for rasjonaliteten i vårt styringssystem som helhet.

From Wedel to Brofoss. Brief Impressions from the History of the Ministry of Finance

English summary

In this article, Professor Francis Sejersted outlines developments from Minister of Finance, Count Herman Wedel-Jarlsberg in 1814, and until Minister of Finance Erik Brofoss in the year of liberation, 1945.

He demonstrates how both of these men made the Ministry of Finance the powerhouse of the Government, and an anchorage point for rationality and economic thinking in the Norwegian system of governance.

In 1814, Norway acquired a new Constitution and a new mode of government. The new union with Sweden accorded the Government a reinforced constitutional role. As part of the power struggle between the Swedish King Carl Johan and Count Wedel, the leader of the Unionist Party, Count Wedel secured the office of Minister of Finance for himself. Despite high inflation in the wake of the Napoleonic Wars and a challenging economic situation, Count Wedel mastered the situation. Norway acquired its own, independent central bank, and restored sound government finances.

As the 19th century progressed, The Ministry of Finance assumed a more anonymous role through the differentiation of the central government administration. New Ministries and Directorates were charged with

responsibility for several sectors that previously had been managed by The Ministry of Finance, whilst at the same time new duties emerged. However, given the poorly developed banking system, the role of The Ministry of Finance as a commercial bank made an important contribution to the development of Norwegian trade and industry.

The history of The Ministry of Finance reflects changes to the mode of government. This is seen in both the role of, and recruitment to, The Ministry. Traditionally, its employees were lawyers, but these were challenged by economists as the 20th century progressed. Economic science introduced a new form of macro management of the national economy. This change of regime began in earnest when Prime Minister Einar Gerhardsen appointed the economist Erik Brofoss as Minister of Finance in 1945. Through the National Budgets, and subsequently its Long Term Programmes, The Ministry of Finance again assumed a supraministerial status. Not only as a controlling, but also as an initiating and coordinating, body.

Mellom fortid og fremtid

av Einar Lie

Da krigen tok slutt i 1945, var det usikkert hvilken rolle Finansdepartementet ville få i fremtidens norske økonomiske planlegging og politikk. 25 år tidligere, etter den første verdenskrigen, var det en alminnelig oppfatning i Norge og mange andre europeiske land at man snarest mulig måtte reetablere de økonomiske og sosiale forholdene fra før krigen. Den gang var det den langvarige fremgangen etter 1905 som definerte «førkrigsnormaliteten». Planleggingen under og etter siste krig skjedde imidlertid med 1920- og 1930-årenes kriser i friskt minne. Styringen av de krigførende landenes økonomi ga også sterke impulser. Norske eksilpolitikere i London hadde vært vitne til hvordan Storbritannias industriproduksjon var blitt firedoblet etter en sterk sentralisering av rustningsøkonomien i en tidlig fase av krigen.

Mellomkrigstidens og krigstidens erfaringer skulle i 1945 omsettes i en mer planmessig og intervensjonistisk politikk. For å gjennomføre politikken trengtes et nytt, eller i alle fall kraftig reformert, administrativt apparat. Under og etter krigen ble det gjennomført en serie utredninger av hvordan den fremtidige sentraladministrasjonen burde se ut. Særlig oppmerksomhet ble viet den delen av administrasjonen som skulle ha ansvaret for

den økonomiske politikken. Og felles for de små og store planene som ble lagt, var at det departementet som alltid hadde vært tillagt oppgavene med statens inntekts- og utgiftspolitik, samt med bankene og kredittvesenet, *ikke* var tiltenkt noen sentral rolle i den fremtidige planleggings- og styringsstaten. Finansdepartementet ble – ikke uten grunn – forbundet med den økonomisk-politiske tenkningen som særlig arbeiderbevegelsens ledere ønsket å bryte opp fra.

Finansdepartementets oppgaver og embetsmennenes kompetanse

Finansdepartementets sentrale funksjoner belyses best ved å kaste et blikk tilbake til tiden etter første verdenskrig, til den funksjonen departementet hadde i sparepolitikken på 1920- og tidlig på 30-tallet. Tidlig på 1920-tallet hadde departementet tre avdelinger: Finansavdelingen, Tollavdelingen og Skatteavdelingen. Av disse hadde Finansavdelingen en klart dominerende posisjon. Innad trer dette klarest frem ved at de to sistnevnte avdelingene var blitt til ved at arbeidsoppgaver var skilt ut fra Finansavdelingen. Da departementet fikk en fjerde avdeling i 1933 – Den alminnelige avdeling – var også dette en deling av Finansavdelingen. Den oppgaven som

utgjorde kjernen i avdelingens arbeid, og som var urørt av alle avskallinger mot nye avdelinger, var forberedelsen av statens budsjetter og den etterfølgende kontrollen med at budsjettet ble fulgt.

Disse oppgavene gjorde Finansavdelingen til selve ryggraden i landets finansforvaltning, og det var denne avdelingen som måtte ta de tyngste løftene i mellomkrigstidens spare- og rasjonaliseringsbestrebelse. Bakgrunnen for denne kampanjen var den sterke, ukontrollerte økningen i statens gjeld og løpende utgifter som fulgte i kjølvannet av den første verdenskrigen. Da finanskrisen ble oppdaget, startet arbeidet med å bringe balanse mellom statens inntekter og utgifter. Dette arbeidet ble naturlig ført frem på to fronter, der det «inntekts-givende» Finansdepartementet og de «kostnadskrevende» fagdepartementene ble stående på hver sin side. En økning i inntektene ville i praksis gi en økning i skatte- og tollinntektene – slik det var helt frem til oljevirksomheten ga en ny mulighet til å regulere inntektene – og dette betydde utbygging og effektivisering av toll- og skattevirksomheten. På utgiftssiden arbeidet den såkalte «øksekomitéen» for nedskjæringer i departementenes størrelse. Nedskjæringene kom imidlertid ikke til å ramme Finansdepartementet, som med unntak for ett år kunne vise til en uavbrutt vekst gjennom hele mellomkrigsperioden. Både absolutt og relativt var Finansdepartementet det departement som hadde sterkest økning i antallet ansatte fra 1914 til 1939.

I 1933 hadde Finansavdelingen fått en ny ekspedisjonssjef i Friedrich Georg Nissen, som før han flere år tidligere kom til Finansdepartementet, blant annet hadde bakgrunn som bankinspektør under den store finanskrisen i 1920-årene. Nissen ble sittende i nærmere 20 år som ekspedisjonssjef, inntil han i 1952 ble departe-

mentets første ordinære finansråd. Sterkere enn noen annen kom han til å trekke med seg sin finanspolitiske grunnholdning, preget av erfaringene fra en tid uten tilstrekkelig fast kontroll med statsfinansene, inn i etterkrigstidens Finansdepartement. I den første tiden etter krigen representerte han et budsjettpolitisk syn som sto i sterk kontrast til det den moderne sosialøkonomi forfektet. Etterkrigsøkonomene betraktet overveiende statens økonomiske disposisjoner som et *middel*, målet var de samfunnsøkonomiske konsekvensene av politikken. I Nissens tilrådninger til politikerne finnes det derimot ingen spor av samfunnsøkonomiske betraktninger. Finansdepartementets helt sentrale oppgave var å sørge for at finansene – statens soliditet og likviditet – var sterkest mulig. Det ser for eksempel ikke ut til at konjunktursituasjonen ble tillagt relevans i forhold til større beslutninger i finans- og kredittpolitikken.

Embetsmennenes faglige bakgrunn gir et klart vitnesbyrd om hvilken kompetanse som krevdes av departementet i denne perioden. Blant de ansatte med høyere utdanning var juristene dominerende i de fleste av departementene, men i Finansdepartementet var innslaget særlig sterkt. Av akademikere med fast ansettelse i Finansdepartementet i mellomkrigstiden var drøyt 92 prosent jurister, mens gjennomsnittet for de øvrige departementene lå i underkant av 75 prosent. Ellers ble statsøkonomene stadig sterkere representert i mellomkrigstidens forvaltning. Det var særlig Handelsdepartementet som rekrutterte statsøkonomer til sine stillinger, i Finansdepartementet forble juristdominansen ubestridt.

Døren inn til finansministerens møterom. Et fabeldyr vokter døren.

Detaljer fra finansministerens kontor. Også møblene er tegnet av Henrik Bull. De mange små kvadrater hørte til som dekorativt innslag den gangen; initialene på stolen kan vel ikke være noe annet enn Norges Regjering?

For Finansdepartementets hovedoppgaver var ikke slike som krevde fagøkonomisk innsikt. Det som med rimelighet kan kalles økonomisk politikk i mellomkrigstiden, var i første rekke næringspolitikken. Denne lå utenfor Finansdepartementet. I pengepolitikken hadde Norges Bank en svært selvstendig posisjon i forhold til politiske myndigheter, både formelt og reelt. Det er betegnende at den såkalte paripolitikken på tjuetallet, da kronens verdi bortimot ble doblet gjennom en kontraktiv pengepolitikk med store realøkonomiske følger, ikke ble vedtatt av politiske myndigheter, men gjennomført ved sentralbanksjefens initiativ og ledelse. I etterkrigstiden har finanspolitikk og tidvis reguleringspolitikk spilt sentrale roller. Men den moderne finanspolitikk er et ektefødt barn av de økonomiske krisene, og ble ikke etablert som politisk og administrativ praksis før i etterkrigstiden. Reguleringspolitikken ble betraktet som et juridisk og ikke et økonomisk område frem til krigen, og den administrative plasseringen var deretter, i Justisdepartementet.

Positivt sett var Finansdepartementets oppgave å forvalte statens finanser etter noenlunde etablerte og klart definerte retningslinjer. I dette lå dels et arbeid med å sette sammen et budsjett etter politiske intensjoner, og dels en kontroll med at statskassens midler faktisk ble brukt etter budsjettets retningslinjer. Disse oppgavenes krav til *fortolkning*, snarere enn til analyse av tiltakenes konsekvenser for økonomien, gjorde det sterke juristinnslaget naturlig.

En «ny» sentraladministrasjon?

I mylderet av planer som før og like etter krigen ble lagt for en ny sentraladministrasjon, er det særlig to retninger som peker seg ut. Det ene gikk på utbyggingen av et pyramidisk, korporativt system som skulle ligge utenpå den ordinære sentraladministrasjonen. Det andre gikk på

en reform av det eksisterende apparat. Et hovedelement av et vedtak fattet av Londonregjeringen på slutten av dennes virkeperiode, gikk ut på å etablere et nytt «Økonomidepartement». Herfra skulle hovedlinjene i den økonomiske politikken trekkes opp. Viktige reguleringspørsmål, særlig knyttet til Prisdirektoratets virksomhet, skulle overføres fra Finansdepartementet til det nye Økonomidepartementet. Økonomidepartementet skulle også ha ansvar for flere sentrale virkemidler i næringspolitikken.

I de nye planene for utbygging av ekspertise på økonomisk planlegging i sentralforvaltningen, slik den kom til uttrykk i programmene fra arbeiderbevegelsen og delvis også i Fellesprogrammet, lå en klar trussel mot Finansdepartementets sterke stilling. På flere områder ville et organ som skulle drive nasjonal, økonomisk planlegging, bli overordnet det tradisjonelle statsholdet. Ifølge den moderne finans- og pengepolitiske teori skulle statens inntekts- og utgiftsnivå tilpasses den samfunnsøkonomiske situasjonen, ikke statens finansielle evne. Skulle denne teorien få gjennomslag i praktisk politikk, ville dermed sentrale premisser også i budsjettpolitikken bli overlatt de økonomiske planleggerne. De planene som var lagt under krigen, gikk imidlertid langt videre enn dette. Det offentlige skulle også drive sektor- og næringslivsplanlegging, blant annet for å bygge opp bransjer som hadde et stort vekstpotensial.

Den nye departementskonstruksjonen truet med å stille Finansdepartementet i skyggen. Nå gikk det ikke slik; men først i 1952 var det i grunn klart at den varige løsningen ville bli en integrering av planleggings- og økonomifunksjonene med de tradisjonelle oppgavene knyttet til finansforvaltningen i bred forstand. Første trinn var bekjempelsen av vedtaket om et stort, nytt

Økonomidepartement. Arkitekten bak forslaget var den innflytelsesrike prisdirektøren Wilhelm Thagaard. Hans motpart var Gunnar Jahn, finansminister i to perioder på trettitallet, og igjen finansminister i Einar Gerhardsens samlingsregjering fra juni 1945. Dragkampen mellom de to venstremennene Jahn og Thagaard gjennom 1945 dreide seg dels om fordeling av innflytelse institusjoner imellom, men under lå store forskjeller i synet på hvilken rolle staten skulle ha i økonomien. Jahn forsvarte Finansdepartementets posisjon, men var samtidig kritisk til å etablere nye sentrale planleggingsinstitusjoner med vidtgående fullmakter til inngrep ovenfor næringslivet.

I Jahns periode ble en iverksettelse av den vedtatte nyordning av departementstrukturen blokkert. Da Erik Brofoss ble gjort til finansminister i november 1945, var vedtaket kommet på avstand. I tillegg bidro flere tunge saker, særlig nyordningen av pengesystemet, til at Finansdepartementets arbeidsområder direkte ble koplet sammen med viktige makroøkonomiske planleggings-spørsmål. Brofoss kom i mange år til å være den sentrale skikkelsen i norsk økonomisk politikk, og ansettelse av han som finansminister ble starten på en betydelig modernisering og styrking av Finansdepartementet.

Allerede i 1946 ble en slags nasjonalbudsjettsskisse vedlagt statsbudsjettet. Skissen viste forskjellige alternativer som kunne velges for den norske gjenreisningen etter krigen, og den var orientert spesielt mot å få frem hvordan en høy investerings- og gjenreisningstakt ville få konsekvenser for handelsbalansen og det løpende konsumet. Året etter, i 1947, ble det første virkelige nasjonalbudsjett presentert Stortinget. Dette var svært detaljert i beskrivelsen av målene og midlene for den økonomiske politikken. I tillegg hadde nasjonalbudsjettet for 1947 en lengre prinsipiell innledning som begrunnet hvorfor

det var riktig å lage et nasjonalbudsjett, der samfunnsøkonomiske mål ble stilt opp og Finansdepartementet redegjorde for hvilke virkninger det økonomisk-politiske opplegget ville få.

Det første nasjonalbudsjettet bidro til å gjøre 1947 til et år med store og til dels opphetede diskusjoner omkring regjeringens planleggingsøkonomi. Nasjonalbudsjettet ble den viktigste skyteskiven for opposisjonen, og de borgerlige partiene gikk inn for at nasjonalbudsjetter ikke skulle utformes for fremtiden. I denne debatten gled (minst) to temaer over i hverandre: hvorvidt det overhodet skulle utarbeides nasjonalbudsjetter, og hva slags økonomisk politikk som faktisk skulle føres. Sammenblandingen skyldtes nok særlig at de store og stadig mer omfattende reguleringsinngrepene ble presentert og begrunnet i nasjonalbudsjettet. Sentrale embetsmenn som Petter Jakob Bjerve og Eivind Erichsen deltok i den offentlige debatten med budskap om at et nasjonalbudsjett var en hensiktsmessig måte å koordinere og presentere det økonomisk-politiske opplegg på *uavhengig* av politikken konkrete innhold. Men det tok mange år før dette budskapet nådde helt frem.

Handelsdepartementet tur-retur

Høsten 1947 oppsto det en prekær valutakrise. Regulert utenrikshandel og høy gjenreisningstakt stilte krav om god kontroll og oversikt over hvordan knappe valutareserver ble benyttet. Direktoratet for import- og eksportregulering i Handelsdepartementets mistet imidlertid oversikten over hvor store utestående importlisenser som var gitt. For å redde situasjonen ble det nødvendig med en kraftig tilstramming av importen. Brofoss tok dessuten selv initiativet til at han skulle flytte over til Handelsdepartementet. De nye planleggingsoppgavene, knyttet

til arbeidet med nasjonalbudsjettet, fulgte Brofoss til hans nye departement.

Ytre sett innebar dette en løsning som kunne minne om den Jahn to og et halvt år tidligere hadde satt alt inn på å bekjempe: en etablering av et økonomisk-politisk maktsentrum utenfor Finansdepartementet. Det er imidlertid verdt å merke seg at begrunnelsen for å flytte Brofoss og hans store prosjekt, nasjonalbudsjettet, til Handelsdepartementet, lå i at reguleringen av utenriksøkonomien nå fremsto som et mer avgjørende virkemiddel for å sikre en balansert økonomisk utvikling enn de virkemidlene som tradisjonelt var forvaltet av Finansdepartementet. Da gjenreisningen var overstått og Norge deregulerte sin utenrikshandel i tråd med forpliktelsene som var inngått da landet sa ja til å motta Marshall-hjelp, ble situasjonen en annen. Da Trygve Bratteli ble spurt om å bli finansminister høsten 1951, ønsket han å føre arbeidet med nasjonalbudsjettet over til Finansdepartementet. Forslaget ble støttet av daværende byråsjef Eivind Erichsen i Kontoret for nasjonalbudsjettet – nettopp fordi de utenriksøkonomiske virkemidlene var i ferd med å havne i bakgrunnen, og de finans- og pengepolitiske virkemidlene fikk større virkning enn de hadde hatt i den gjennomregulerte gjenreisningsperioden. Derfor burde planleggingen gjenforenes med departementet for statens finanser og bankvesenet, argumenterte Erichsen. Våren 1952 ble så Økonomiavdelingen i Finansdepartementet opprettet med den samme Erichsen som avdelingens første sjef.

Dette bekreftet og befestet den organisatoriske løsningen man i Norge kom til å velge for plasseringen av det sentrale økonomiske planleggingsorganet: Dette skulle innplasseres i den eksisterende sentraladministrasjonen, og det skulle ligge i tilknytning til de viktigste samfunnsøkonomiske virkemidlene. Internasjonalt hører imidlertid denne løsningen mer til unntaket enn regelen. Enkelte land har benyttet et eget økonomidepartement for planleggingsfunksjonene, andre har plassert planleggingen i mer ekspertdominerte direktorater eller kommisjoner med store permanente staber, og noen steder har statsministerens kontor kommet til å ivareta slike oppgaver. Den norske løsning har skapt et sterkt og innflytelsesrikt finansdepartement. Den institusjonelle foreningen av den samfunnsøkonomiske planleggingsfunksjonen og det tradisjonelle finansdepartementet har også gjort at man har unngått de koordinasjonsproblemene og kompetansekusjonene som tidvis har preget politikktutforming i land med en «delt» løsning.

Finansministerens kontor med den dype, røde sjablonmaling på veggene, fremkalt og fornyet i 1980-årene. Lampen og dørøverstykket er også karakteristisk for Henrik Bull.

Between Past and Future

English Summary

Compared to the situation in most other countries, The Norwegian Ministry of Finance holds a strong and influential position. The historian Einar Lie has authored a history of The Ministry, where he demonstrates how key political choices during the first few years after World War II created and consolidated this role.

In the aftermath of World War I, The Ministry of Finance represented the backbone of the savings and rationalisation policy of the interwar period. This effort was pursued on two fronts during the financial crisis. The revenue side was strengthened by increasing and streamlining customs and tax revenues. The expenditure side was reduced by cutbacks in the budgets of the expenditure Ministries. Only one Ministry sustained an almost unbroken record of growth through this period – The Ministry of Finance. Its role in controlling finances and reinforcing the solvency and liquidity of the State was consolidated during this period. This did not require any extraordinary knowledge of economics, and The Ministry was dominated by lawyers. As far as monetary policy was concerned, Norges Bank (The Central Bank of Norway) maintained a highly independent position in both formal and actual terms.

At the same time, modern economic skills were evolving in Norway. The financial arrangements of the State were only to be considered a means, with the end being the economic consequences of such policies. In view hereof, the London-based Norwegian Government in exile passed a resolution to the effect that Norway should establish a "Ministry of Economics". The position of the Ministry of Finance was under threat, but these plans were not implemented.

On the contrary, The Ministry of Finance, under Minister of Finance Erik Brofoss, assumed a stronger role. And the economic objectives were incorporated as a fundamental part of the National Budget already in 1947. In view of the important role of foreign economic relations in Norway's recovery, Mr. Brofoss was reassigned to the Ministry of Trade, and at the same time bringing the planning responsibilities along with him. However, economic policy and planning was reunited with responsibility for finances and the banking system already in 1952, with The Ministry of Finance taking on its present form.

I 1975–76 fikk Den gamle regjeringsbygningen en ny toppetasje med moderne kontorer.

Et moderne møterom i første etasje som blant annet brukes til pressekonferanser.

Innvendig har Den gamle regjeringsbygningen åpne lysgårder.

Oljeinntektene til varig glede

av Tore Eriksen

J 1963–1964 ble landene rundt Nordsjøen enige om en deling av kontinentalsokkelen mellom seg, basert på prinsipper trukket opp av FN. Gjennom de neste fem årene ble det gitt utvinningstillatelser for petroleum på drøyt 90 blokker på norsk side, og i 1971 startet den første prøveproduksjonen på Ekofisk-feltet. Etter dette har Norge utviklet seg til verdens tredjestørste eksportør av råolje og en betydelig produsent og eksportør av naturgass.

Framveksten av den nye næringen ga store muligheter, men stilte samtidig det norske samfunnet overfor en rekke utfordringer:

- hvordan skulle virksomheten organiseres for å sikre overordnet styring og oppbygging av kompetanse i Norge?
- hvordan skulle man utforme skattesystemet for å sikre at de ekstraordinære inntektene som fulgte med oljevirksomheten tilfalt fellesskapet, og samtidig sørge for at oljeselskapene fikk insentiver til å utnytte ressursene på sokkelen på en god måte?
- hvordan og i hvilket tempo kunne petroleumsinntektene tas i bruk uten at man svekket den langsiktige bærekraften i resten av økonomien?

Av disse spørsmålene har nok det siste fått mest oppmerksomhet i den alminnelige debatten, og man kan trygt si at det har preget arbeidet i Finansdepartementet sammenhengende i mer enn tretti år nå. Departementet etablerte tidlig en grundig analyse av hvordan oljevirk-somheten ville påvirke norsk økonomi. Dette analytiske grunnlaget har bidratt vesentlig til at det er bygd opp et finanspolitisk rammeverk som kan bidra til at oljeinntektene blir til varig glede for det norske samfunnet.

Allerede før den sterke oppgangen i oljeprisene fra årsskiftet 1973–74 forsto en at petroleumsvirksomheten ville bli langt mer enn en episode i norsk historie. Dette var også et hovedperspektiv i St.meld. nr 25 (1973–74) Petroleumsvirksomhetens plass i det norske samfunn, som ble lagt fram av finansminister Per Kleppe i Trygve Brattelis annen regjering. I denne meldingen tok Finansdepartementet, i nært samarbeid med andre berørte departementer, opp flere av de vesentlige spørsmålene som utsiktene til en stor petroleumsnæring reiste. Et viktig budskap var at bruken av statens inntekter fra oljevirk-somheten etter hvert ville ha langt større konsekvenser for næringsutvikling og sysselsetting enn selve utbyggingen og driften av virksomheten i Nordsjøen. Dette ble illustrert med anslag for utviklingen i norsk økonomi fram til 1980.

Arkitekt Henrik Bull fant inspirasjon i stavkirkene. Dette kommer tydelig fram i de tre trappeløpene i Den gamle regjeringsbygningen. I glassmaleriene er fabeldyrenes form friere.

I stortingsmeldingen ble sysselsettingen i petroleumsnæringen i 1980 anslått til rundt 10 000 årsverk. Samtidig ble det anslått at en bruk av oljeinntekter innenlands tilsvarende om lag 4 pst. av verdiskapingen i fastlandsøkonomien kunne føre til om lag 40 000 flere årsverk i næringer som var skjermet for konkurranse fra utlandet. Finansdepartementet understreket at sysselsettingsbehovet i skjermede næringer bl.a. ville avhenge av hvor mye oljepenger som ble brukt. Det ble derfor også lagt fram alternative beregninger, med en bruk av oljeinntekter tilsvarende henholdsvis 2 og 6 pst. av verdiskapingen i fastlandsøkonomien. Meldingen beskrev hvordan den økte sysselsettingen i skjermede næringer i hovedsak måtte hentes fra konkurranseutsatt virksomhet. Det ble pekt på at overføring av sysselsetting fra konkurranseutsatte til skjermede næringer kunne komme i stand gjennom ekstra økning i de nominelle lønnskostnadene. Dette ville redusere lønnsomheten i de konkurranseutsatte næringene som i liten grad kan velte økte kostnader over i prisene på sine produkter.

Anslagene i meldingen for sysselsettingen i oljevirksomheten i 1980 traff godt. Med et nivå tilsvarende 6 pst. av verdiskapingen i fastlandsøkonomien kom imidlertid bruken av oljeinntekter i 1980 opp på linje med det *høyeste* alternativet som ble presentert i St. meld. nr. 25. I meldingen var det anslått at en slik bruk av oljeinntekter ville kreve en overføring på rundt 70 000 årsverk fra konkurranseutsatte til skjermede næringer mellom 1974 og 1980. At sysselsettingen i industrien og utenriks sjøfart likevel bare falt med 30 000 årsverk i samme periode, må ses i sammenheng med at samlet sysselsetting økte med hele 155 000 årsverk. Dette var dobbelt så mange som anslått i meldingen, noe som i hovedsak skyldtes den sterke veksten i kvinners yrkesaktivitet i perioden. Mens vel 44 pst. av kvinnene i yrkesaktiv

alder hadde lønnet arbeid i 1974, var denne andelen økt til 55 pst. i 1980. Denne økte arbeidsinnsatsen bidro til nye inntekter i norsk økonomi og dermed til økt etterspørsel etter både skjermede og konkurranseutsatte produkter. Hele sysselsettingsoppgangen fant imidlertid sted i skjermede næringer, og den økte etterspørselen etter produkter fra konkurranseutsatte næringer måtte i stor grad møtes med økt import. Inntektene fra petroleumsvirksomheten innebar at dette kunne skje uten negative følger for utenriksøkonomien.

Selv om to av de store strukturelle endringene i norsk økonomi på 1970-tallet i noen grad balanserte hverandre, illustrerte analysene i St. meld. nr 25 at økt bruk av petroleumsinntekter over tid måtte påregnes å føre til lavere vekst i resten av det konkurranseutsatte næringslivet. For å sikre langsiktig balanse i økonomien var det derfor viktig å begrense bruken av oljeinntekter slik at den konkurranseutsatte sektoren ikke ble for liten. Dette tilsa at det i perioder ville være nødvendig å investere deler av de løpende innbetalingene fra petroleumsvirksomheten utenfor Norge. Slike investeringer kunne bidra til at petroleumsinntektene ville bli til glede også etter at petroleumsreservene var uttømt.

I St.meld. nr 25 (1973–74) så en for seg at innenlandsk bruk av oljeinntekter i noen grad kunne frikoples fra den løpende utvinningen. Det ble likevel argumentert for at både en samlet samfunnsmessig vurdering og hensynet til en langsiktig utnyttelse av ressursene tilsa et forholdsvis moderat tempo i oljeutvinningen, som etter hvert ble tallfestet til 90 mill. tonn oljeekvivalenter. Det knyttet seg imidlertid betydelig usikkerhet både til størrelsen på reservene og til den framtidige utviklingen i petroleumspriser og utvinningskostnader. Dermed var det ikke opplagt hva som ville være et riktig utvinningstempo og

hvordan en skulle avveie ulike forhold for å anslå dette. Dette var noe av bakgrunnen for at Regjeringen Willoch i 1982 satte ned et utvalg for å utrede alle forhold av særlig betydning for å kunne vurdere den framtidige utviklingen av petroleumsvirksomheten, det såkalte Tempoutvalget.

Tempoutvalget ble ledet av Hermod Skånland, daværende nestformann i Norges Banks direksjon og tidligere ekspedisjonssjef i Økonomiavdelingen i Finansdepartementet. Utvalget foreslo blant annet at det langsiktige nivået på petroleumsutvinningen burde fastlegges med sikte på gi et stabilt størrelsesforhold mellom statens løpende inntekter fra petroleumsvirksomheten og etterspørselen fra fastlandsøkonomien. Tanken var at dette kunne gi grunnlag for en relativt jevn inntektsanvendelse uten for store omstillinger i økonomien. For å håndtere svingende petroleumspriser pekte utvalget på at den løpende bruken av oljeinntekter i noen grad burde frikoples fra utvinningen av petroleum gjennom etablering av et fond. Fondet skulle fungere som en buffer mellom svingende innbetalinger fra oljevirksomheten og de mer stabile utgiftene over statsbudsjettet. Utvalget trodde imidlertid ikke at det ville være mulig å bygge opp et så stort fond at det også kunne bli til nytte etter oljealderen.

Tempoutvalgets synspunkter ble lagt fram for Stortinget i St.meld. nr 32 (1984–85) fra Olje- og energidepartementet. Finansdepartementet, med Rolf Presthus som finansminister, spilte imidlertid en hovedrolle i utviklingen av de samfunnsøkonomiske synspunktene. I meldingen ble det varslet at man ville arbeide med en fondsordning som kunne underbygge langsiktige hensyn i anvendelsen av oljeinntektene og tjene som buffer mot uforutsette svingninger i disse. Samtidig ble perspektivet for anvendelse av oljeinntektene utvidet, ved at oljereservene ble sett på

som en del av nasjonalformuen og utvinningen som en tapping av denne formuen.

Med et slikt formuesperspektiv blir det viktig for spørsmålet om utvinningstempo hvorvidt avkastningen av å la oljen ligge under havbunnen er større eller mindre enn avkastningen av å hente den opp og reinvestere inntektene. Et slikt formuesperspektiv inviterer også til å skille spørsmålet om den løpende bruken av oljeinntektene fra den løpende opptjeningen av inntektene ved utvinningen. Som Tempoutvalget påpekte, ville opprettelsen av et fond legge til rette for en slik frikopling. Retningslinjene for bruken av oljeinntekter burde også ta hensyn til behovet for et allsidig sammensatt næringsliv og til at risikoen for å måtte stramme inn den økonomiske politikken i perioder med lave oljepriser ble begrenset. I meldingen ble det lagt vekt på at den økonomiske politikken måtte ta høyde for store endringer i oljeinntektene, som i sin natur er svært usikre.

Det kraftige fallet i petroleumsprisene rundt årsskiftet 1985–86 illustrerte denne usikkerheten. Samtidig innebar prisfallet at spørsmålet om å opprette et fond framsto som nokså lite presserende. Etter hvert steg imidlertid oljeinntektene igjen, og et petroleumsfond ble igjen aktuelt.

I 1990 la finansminister Arne Skaug fram Ot.prp. nr. 29 (1989–90) Om lov om Statens petroleumsfond. Fondets inntekter skulle være netto kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten og avkastningen av den kapitalen som var investert i fondet. Fondets midler skulle bare anvendes til en beløpsmessig overføring til statsbudsjettet etter vedtak i Stortinget, samtidig som muligheten for å yte kreditt til staten eller private eksplisitt ble avvist. Det ble lagt vekt på at avsetning av fondsmidler måtte inngå i en helhetlig budsjettprosess, og at det ikke skulle skje

noen fondsoppbygging uten at dette gjenspeilte faktiske overskudd på statsbudsjettet. Det ble foreslått at fondet skulle forvaltes som statens øvrige midler. Finansdepartementet pekte i den sammenheng på at forvaltningen av valutatilgodehavender finner sted gjennom Norges Bank, og at slike tilgodehavender representerer en buffer mot varierende valutainntekter fra petroleumsvirksomheten.

I proposisjonen ble det lagt opp til en tredelt framgangsmåte når overføringene fra fondet til statsbudsjettet skulle fastlegges:

- Generelle langsiktige retningslinjer skulle trekkes opp i Langtidsprogrammet, blant annet basert på en langsiktig vurdering av utviklingstrekk i petroleumsformuen og langsiktige virkninger for norsk økonomi av å bruke oljeinntektene.
- Neste års overføring skulle hvert år vurderes i Revidert nasjonalbudsjett.
- Regjeringens konkrete forslag til overføring skulle fremmes i de årlige budsjettene, med utgangspunkt i de gjeldende langsiktige retningslinjene og en vurdering av situasjonen i norsk økonomi.

Stortingets flertall sluttet seg, med noen mindre tilføyelser, til forslagene i proposisjonen, som innebar at fondsmidlene ville bli plassert som finansinvesteringer i utlandet.

Kombinasjonen av en langvarig lavkonjunktur i norsk økonomi og relativt lave netto petroleumsinntekter på statens hånd bidro til at det ikke ble avsatt midler i Petroleumsfondet de første årene. Den første overføringen ble foretatt av finansminister Sigbjørn Johnsen

Med to elektriske heiser var det et moderne kontorbygg som sto klart i 1906.

31. mai 1996, på grunnlag av statsregnskapet for 1995, og var på nesten 2 milliarder kroner. Deretter har Fondet vokst meget raskt. Ved utgangen av 2000 var fondskapitalen kommet opp i nærmere 390 milliarder kroner eller vel 26 pst. av BNP i 2000. Utsikter til ytterligere kraftig økning i fondskapitalen aktualiserte behovet for eksplisitte retningslinjer for en langsiktig og planmessig bruk av oljeinntekter over statsbudsjettet. I St. meld. nr. 29 (2000–2001) Retningslinjer for den økonomiske politikken, som ble lagt fram samtidig med Stoltenberg I-regjeringens langtidsprogram for 2002–2005, presenterte finansminister Karl Eirik Schjøtt-Pedersen den finanspolitiske retningslinjen som siden er blitt kalt handlingsregelen.

Ifølge denne retningslinjen, som et flertall i Stortinget sluttet seg til, skal petroleumsinntektene fases inn i norsk økonomi om lag i takt med forventet realavkastning av Statens petroleumsfond, anslått til 4 pst. Handlingsregelen skaper forutsigbarhet om innfasing av petroleumsinntektene i norsk økonomi, og dermed om behovet for omstillinger. På denne måten bidrar handlingsregelen til å forankre forventningene i valutamarkedet og til at store svingninger i oljeinntektene ikke bidrar til en ustabil krone. Samtidig legger handlingsregelen til rette for at bruken av oljeinntekter på kort sikt kan tilpasses situasjonen i norsk økonomi:

- Den budsjettmessige handlefriheten som petroleumsinntektene gir kan utnyttes til å stimulere produksjon og sysselsetting i perioder med høy ledighet. Tilsvarende bør det holdes igjen på pengebruken i perioder med høy kapasitetsutnyttelse og press i økonomien.
- Retningslinjen knytter forventet realavkastning av petroleumsfondet opp mot det strukturelle, ikke det faktiske, oljekorrigerte budsjettunderskuddet. Dette bidrar til å stabilisere økonomien ved at budsjettet for eksempel skjermes fra konjunktuelle svingninger i skatteinntektene.

- Ved særlig store endringer i fondskapitalen eller det strukturelle underskuddet fra ett år til det neste sier retningslinjene at endringen i bruken av petroleumsinntekter må fordeles over flere år, basert på anslag for forventet utvikling i kapitalen i Petroleumsfondet noen år framover i tid.

Gjennom handlingsregelen fikk budsjettpolitikken en mer eksplisitt langsiktig forankring enn tidligere. Samtidig med at handlingsregelen ble introdusert, ble det også etablert en ny retningslinje for *pengepolitikken*, som innebærer at Norges Banks rentesetting skal rettes inn mot lav og stabil inflasjon rundt 2 1/2 pst. På kort og mellomlang sikt skal pengepolitikken veie hensynet til lav og stabil inflasjon mot hensynet til stabilitet i produksjon og sysselsetting. De økonomisk-politiske retningslinjene legger dermed opp til at budsjettpolitikken og pengepolitikken sammen skal bidra til en stabil utvikling i norsk økonomi.

Allerede da Tempoutvalget i 1983 la fram sin innstilling, var oppmerksomheten rundt den framtidige finansieringen av folketrygden økende. Den gangen var det imidlertid den forventede økningen i tilleggspensjoner som følge av at de yrkesaktive fikk høyere opptjeningstid, som sto i fokus, mens den forventede aldringen av befolkningen fikk mindre oppmerksomhet. Senere har det blitt klart at også aldring av befolkningen som følge av stigende levealder, historisk sett lave fødselstall og en synkende pensjoneringsalder vil bidra til store statsfinansielle utfordringer i tiårene som kommer. Samtidig betyr den raske veksten i kapitalen i Statens petroleumsfond,

Fabeldyr hugget i stein.
Alt etter gipsmodell av arkitekt Henrik Bull.

og utsikter til ytterligere økning framover, at Norge står bedre rustet enn mange andre land til å møte disse utfordringene.

For å understreke at kapitaloppbygging på statens hånd vil lette det framtidige presset mot statens budsjetter, foreslo finansminister Per-Kristian Foss i regjeringen Bondevik II at Statens petroleumsfond og Folketrygd-fondet skulle samles under en felles «paraply», Statens pensjonsfond. Høsten 2005 sluttet Stortinget seg til dette forslaget, og vedtok Lov om Statens pensjonsfond. Fondet skal understøtte statlig sparing for finansiering av folketrygdens pensjonsutgifter og underbygge langsiktige hensyn ved anvendelse av statens petroleumsinntekter. Alle sentrale bestemmelser om håndteringen av statens petroleumsinntekter ble videreført.

Da Statens petroleumsfond ble en del av Statens pensjonsfond 1. januar 2006, var fondskapitalen kommet opp i 1 390 milliarder kroner. Samtidig har enda flere oljekroner enn dette blitt brukt over statsbudsjettet om vi ser hele oljealderen under ett. For årene etter at handlingsregelen ble introdusert, det vil si fra 2002 til 2006, er det vedtatt å bruke 288 milliarder oljekroner over statsbudsjettet. Dette er vel 100 milliarder kroner mer enn forventet fondsavkastning for samme periode og 70 milliarder kroner mer enn forventet da handlingsregelen ble lagt fram våren 2001. At bruken av oljeinntekter de fem første årene er blitt høyere enn anslått i 2001, må ses i sammenheng med utviklingen i norsk og internasjonal økonomi. I 2002 og 2003 ble både vi og våre handelspartnere rammet av et konjunkturtilbakeslag. Tilbakeslaget bidro til at veksten i fondet stoppet opp i en periode der det ikke ville vært riktig å stramme til i statsbudsjettet. Handlingsregelen la til rette for at en slik innstramming kunne unngås.

For et land med store, svingende og forbigående inntekter fra naturressurser er det viktig å ha et troverdig ankerfeste for budsjettpolitikken. Handlingsregelen er et slikt ankerfeste. Sammen med fondsmekanismen legger den et grunnlag for at bruken av petroleumsinntekter blir relativt forutsigbar, samtidig som norsk økonomi skjermes fra svingninger i oljeprisen. Ved å investere en vesentlig del av petroleumsinntektene i utlandet legges det samtidig til rette for å stabilisere valutakursen. På denne måten ivaretar det finanspolitiske rammeverket sentrale stabiliserings- og pengepolitiske hensyn.

Det finnes en rekke eksempler på land som ikke har greid å håndtere rikdom i form av inntekter fra ikke-fornybare naturressurser på en god måte. Fristelsen til å bruke ekstraordinært høye, men i et langt tidsperspektiv forbigående, inntekter vil være stor. Det etableres lett et utgiftsnivå som ikke lar seg opprettholde over tid, samtidig som mye krefter lett ødes i fordelingskamp i stedet for å bidra til produktiv virksomhet. Den relativt sterke veksten i fastlandsøkonomien gjennom de siste 30 årene viser at Norge langt på vei har greidd å styre unna slike problemer. Dette må blant annet ses i lys av at vi har greid å opprettholde og videreutvikle gode institusjoner.

Regjeringssalen brukes idag til kontor.

Petroleum Revenues of Lasting Value

English Summary

In 1963–1964, the states surrounding the North Sea agreed on an apportionment of the continental shelf between themselves, writes Tore Eriksen, Secretary General in The Ministry of Finance. Over the subsequent five years, extraction licenses for petroleum were granted for just over 90 blocks in the Norwegian sector, and initial trial production started on the Ekofisk field in 1971. Norway has since then emerged as the world's third largest exporter of crude oil, and an important producer and exporter of natural gas.

The evolvement of the new industry offered many opportunities, but it also confronted Norwegian society with a number of challenges. The issue of how, and at what pace, petroleum revenues may be put to use without impairing the long-term sustainability of the Norwegian economy has been accorded the most attention.

Early on, The Ministry of Finance established a comprehensive analysis of how the petroleum activities could impact on the Norwegian economy. Such insights has over time made a key contribution to the development of a fiscal policy framework which can ensure that the petroleum revenues will be of lasting value to Norwegian society. Under Arne Skauge as Minister of Finance

in 1989, the Ministry drafted the guidelines for a Government Petroleum Fund. However, due to the combination of a lengthy recession in the Norwegian economy and relatively low net petroleum revenues on the part of the State there was not made allocations or revenue to the Petroleum Fund until 1996. At the end of 2000 the Fund financial capital invested abroad represented 26 per cent of GNP.

Prospects of a further, steep increase in Fund capital highlighted the need for ensuring a planned and sustainable phase-in of petroleum revenues, by adopting explicit budget policy guidelines. In the spring of 2001, such guidelines were presented by Minister of Finance Karl Eirik Schøtt-Pedersen.

According to these guidelines, which were supported by Stortinget (the Parliament), petroleum revenues shall be phased into the Norwegian economy at a rate that is more or less in line with developments in the expected real return on the capital of the Government Petroleum Fund, estimated at 4 per cent (the Fiscal Rule).

The Fiscal Rule makes it possible to predict the spending of petroleum revenues and the accompanying need for structural changes in the economy. This means that

the Fiscal Rule serves as a reference point for expectations in the foreign exchange market. At the same time, the Fiscal Rule facilitates the stable development of the Norwegian economy.

It is very important for a country with large and fluctuating revenues from non-renewable natural resources to have a credible budget policy foundation. The Fiscal Rule represents such a foundation. It provides, together with the fund mechanism, a good basis for the predictable use of petroleum revenues, whilst at the same time sheltering the Norwegian economy from oil price fluctuations and building up financial capital as the natural capital stock is drawn down. Moreover, investing a material part of the revenues abroad facilitates the stabilisation of the exchange rate. This fiscal policy framework supported by monetary policies will stabilise the economy in the short term, and contribute to sustainable development in Norway in the longer term.

Den gamle regjeringsbygningen er et «Gesamtkunstwerk», der arkitekten er formgiver for både eksteriør og interiør – også gulvmosaikken og smijernsarbejder.

Detalj fra en av dørene. Gauper og fabeldyr vokter de sentrale rommene.

Historikk

De siste sidene i boka inneholder en del historisk stoff. Her finner du Finansdepartementets brev til de ansatte om flyttingen i juni 1906. Du kan se arkitekt Henrik Bulls originaltegninger av trappeløp og forslag til regjeringsbygning, samt en oversikt over de som har hatt tilhold i Den gamle regjeringsbygningen i disse første hundre årene. Her er også en liste over landets finansministre fra 1814 til 2006.

Vedkommende flytningen

Flytningen er efter indhentede tilbud overtaget af Trafik transportbureau. Bureauet besørger udtagning af hylder og skab, nedpakning i kasser, som leveres af bureauet, samt opsætning i hylder og skab i de nye lokaler efter anvisning af vedkommende kontor. Kan bureauet ikke rekke al opsætning under selve flytningen, er det forpligtet til at besørge det snarest muligt senere. Nedpakning og optagning af de specielle papirer, som enhver har paa sin pult, er forudsat besørget af hver enkelt funktionær. Arkivarerne maa derhos sørge for indpakning af de løse sager som er under expedition.

Hver funktionær maa paa forhaand have paa det rene, hvor de enkelte gjenstande, som skal anbringes i hans kontor, skal opstilles i de nye lokaler, saa at han, strax flyttefolkene kommer med vedkommende gjenstand, kan give bestemt anvisning paa, hvor den skal sættes. Det er altsaa nødvendigt, at den funktionær, hvis kontor er under flytning – enten det bliver formiddag eller eftermiddag – er tilstede i sit nye lokale for at tage imod og give ordre med hensyn til inventarets placement. Paa samme maade maa arkivarerne være tilstede og lede opsætningen af arkiver, protokoller o.l., enten i deres specielle kontor, i arkivrummene paa loftet eller i vedkommende kontors øvrige rum.

Hvert kolly maa forsynes med en eller et par merkelapper med vedkommende funktionærs navn samt etage og no. paa det værelse i regjeringsbygningen, hvor vedkommende gjenstand

skal anbringes. Merkelapper og stifter faaes i 1ste oppebørselskontor. Fornöden afstövning samt rengjøring af hylder og skab vil blive besørget af bureauet under flytningen.

Flytningen af de arkivsager, der skal anbringes i arkivrummene paa loftet, vil foregaa i løbet af denne uge. Om tiden for flytningen af hver enkelt kontors arkiv vil meddelelse blive givet fra 1ste oppebørselskontor.

Flytningen af inventar og haandarkiver paabegyndes lørdag den 9. juni kl. 3 em., og foregaa i følgende orden:

Expeditionschefernes kontorer

Statsraadens kontor

Expeditionskontoret

2det toldkontor

2det oppebørselskontor

1ste toldkontor

Statsbogholderkontoret

Assignationskontoret

Aktivkontoret

1ste oppebørselskontor

Kontorkassen

Trykningskommisærens kontor.

Flytningen vil foregaa i tiden mellem kl. 1/2 8 fm. og 7 em.

Finansdepartementets finansafdeling, 6 juni 1906

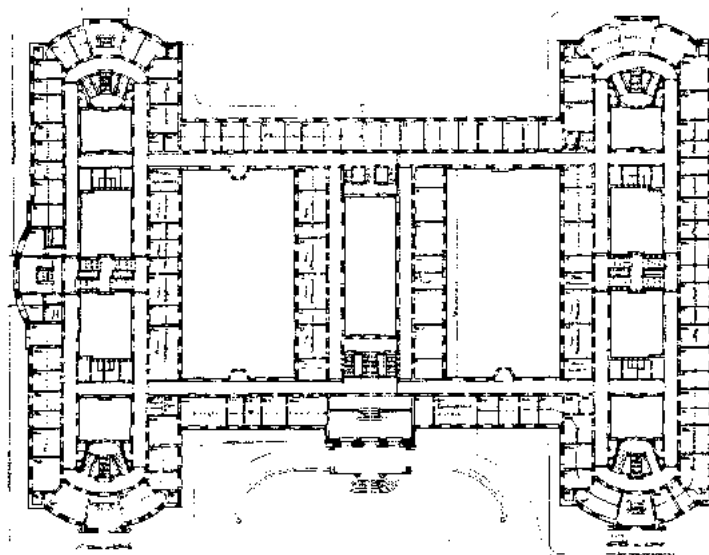
Vedkommende flytninger.

Flytningen er efter indhentede tilbud overtaget af Trafik transportbureau. Bureauet besørger udtagning af hylder og skab, nedpakning i kasser, som leveres af bureauet, samt opsætning i hylder og skab i de nye lokaler efter anvisning af vedkommende kontor. Kan bureauet ikke rekke al opsætning under selve flytningen, er det forpligtet til at besørge det snarest muligt senere. Nedpakning og optagning af de specielle papirer, som enhver har paa sin pult, er

Finansdepartementets brev til de ansatte om flytning til nye kontorer

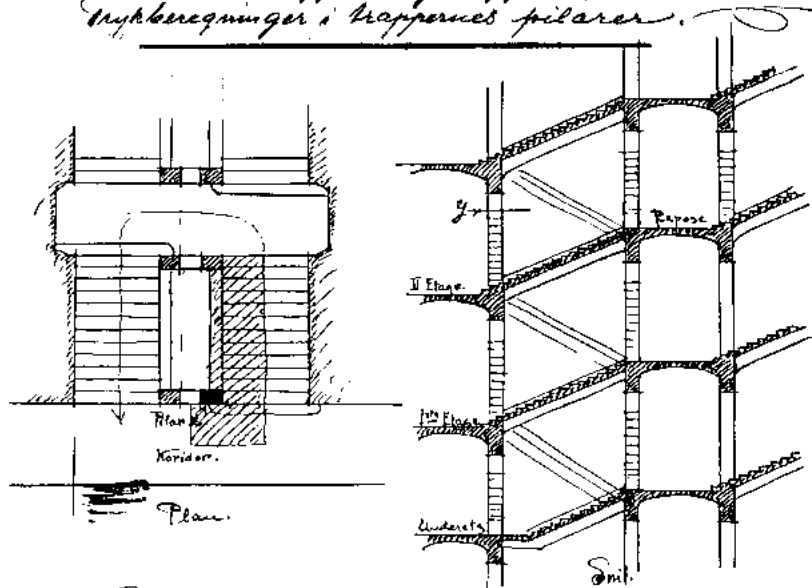
Modell av det H-formede regjeringskomplekset slik arkitekt Henrik Bull opprinnelig tegnet det. Den gamle regjeringsbygningen er det eneste som ble ferdigstilt, og er fløyen til høyre på modellen.

Plan av bygget med arkitektens forslag til inndeling av kontorer.

Regjeringsbygningen. Trykberegninger i trappenes piler.

Arkitekt Henrik Bulls trykk-
beregninger av trappeløpene.

Andre hovedslag piler x med koridoren.

Flisene slutt vekt 2800 kgr pr m³

$$\text{Pilar } 39^{\text{cm}} \times 51^{\text{cm}} = 1989 \text{ cm}^2 \times 5,70^{\text{m}} = 0,99 \text{ m}^3 \times 2800 \text{ kgr} = 2783 \text{ kgr}$$

$$\text{Rangge: } 1,166 \text{ m} \times 3,85 \text{ cm} \times 0,08 \text{ m}^2 = 0,303 \text{ m}^3 \times \dots = 840 \text{ kgr}$$

$$\text{Gulvender: } \dots \times 3,85 \text{ cm} \times 0,08 \text{ m}^2 = 0,44 \text{ m}^3 \times \dots = 1372 \text{ kgr}$$

Cementstein vekt 2000 kgr pr m³

$$\text{Trinn i løp } 14,70 \text{ cm} \times 0,005 \text{ m}^2 = 0,935 \text{ m}^3 \times 2000 \text{ kgr} = 1910 \text{ kgr}$$

Prosjekter kapper under trinn og koridor.

vekt pr m² 400 kgr + tilfeldig belastn 200 kgr = 600 kgr pr m²

$$\text{Trapper under trinn } 1,05 \text{ m} \times 3,85^{\text{m}} = 4,09 \text{ m}^2 \times 600 \text{ kgr} = 2454 \text{ kgr}$$

$$\text{Trapper i korridor } 1,80 \text{ m} \times 1,18 \text{ m} = 2,12 \text{ m}^2 \times 600 = 3816 \text{ kgr}$$

$$\text{Loftegulv } 1,80^{\text{m}} \times 1,80^{\text{m}} = 3,24 \text{ m}^2 \times 600 = 1944 \text{ kgr}$$

Minervant i løper og piler 1600 kgr pr m³

$$\text{Minervant } \dots \dots \dots 2,70 \text{ m}^3 \times 1600 \text{ kgr} = 4320 \text{ kgr}$$

$$\text{Til sammen } 19439 \text{ kgr}$$

$$\text{Pilar x's tverrsnit ved y} = 51^{\text{cm}} \times 39^{\text{cm}} = 1989 \text{ cm}^2$$

$$\text{Trykk i pilar x med tverrsnit y} = \frac{19439 \text{ kgr}}{1989 \text{ cm}^2} = 9,77 \text{ kgr pr cm}^2$$

ARBEIDSDEPARTEMENTET ETAGE

Statsraaden	III
Expeditionschefen	"
1 ^{ste} Jernbanekontor	"
2 ^{det} Jernbanekontor	"
Kontoret for Bygnings-Regulerings- og Brandvæsen	"
Kontoret for Elektricitetvæsen	"
Kontoret for Veibygning	IV
Ekspeditionschefen for Vasdrag- og Elektricitetsavdelingen	"
Kontoret for Vasdrag-og Havnvæsen	"
Økonomen	III
<u>VEIDIREKTØREN</u>	IV
<u>VASDRAGSDIREKTØREN</u>	"

POSTSTYRELSEN

Expeditionschefen	II
1 ^{ste} Administrationskontor	"
2 ^{det} " " "	"
3 ^{die} " " "	"
Indtægtsrevisionen	"
Dampskibskonsulenten	"
Postvæsenets Hovedkasserer	I
Bogholderkontoret	"
Telegrafrevisionen	"
Postintendanten (Underetagen)	

Da det som skulle være første byggetrinn sto ferdig i 1906, flyttet Statsrådssekretariatet, Arbeidsdepartementet og Finansdepartementet inn.

Tilhold i Den gamle regjeringsbygningen

Finansdepartementet 1.–2.–3. etasje	1906–d.d
Arbeidsdepartementet 3.–4. etasje	1906–1944
Stats(råd)sekretariatet 3. etasje	1906–1940
Provianteringsdepartementet 4. etasje	1920–1922
Landbruksdepartementets provianteringsavdeling	1922–1924
Centralpasskontoret 3. etasje	1924
Fondet for invalide- og aldersforsikring 1. etasje	1924
Riksantikvaren 2. etasje	1924–1945
Riksmeklingsmannen 1. etasje	1928–1936
Norsk stadnamnarkiv 1. etasje	1928–1945
«Kunst og kultur»- redaksjonen 1. etasje	1928–1945
Historiografisk samling 1. etasje	1928–1945
Norsk historisk kjeldeskriftråd 1. etasje	1928–1945
Registratoren av norske kjeldeskrifter 1. etasje	1928–1945
Kommisjonen for Diplomatarium Norvegicum 1. etasje	1928–1945
Den rettshistoriske kommisjon 1. etasje	1928–1945
Kjeldeskriftfondet 1. etasje	1928–1945
Trafikkdepartementet 3–4. etasje	1944–1945
Arbeidsdepartementet 3. etasje	1945–1946
Samferdselsdepartementet 4. etasje	1946–1971
Statsministerens kontor 2. etasje	1951–1958*
Lønns- og prisdepartementet 3. etasje	1955–1971
Forbruker- og administrasjonsdepartementet (tidligere Lønns- og prisdepartementet)	1972–1988
Sentralbordet for regjeringskvartalet	1969–1988

* I 1958 sto Høyblokka ferdig til innflytting.

Finansministerens møterom med Biedermeier-stoler i mahogny.

Finansministre 1814–2006

18.11.1814–01.01.1822	Johan Casper Herman Wedel-Jarlsberg
01.01.1822–10.11.1836	Jonas Collett
10.11.1836–07.05.1846	Jørgen Herman Vogt
07.05.1846–19.06.1847	Olaus Michael Schmidt
19.06.1847–29.08.1849	Jørgen Herman Vogt
29.08.1849–30.04.1850	Valentin Christian Wilhelm Sibbern
30.04.1850–03.07.1852	Christian Zetlitz Bretteville
03.07.1852–29.09.1852	Niels Andreas Thrap (tilforordnet)
29.09.1852–28.06.1853	Jørgen Herman Vogt
28.06.1853–06.08.1853	Hans Riddervold
06.08.1853–09.09.1853	Jørgen Herman Vogt
09.09.1853–22.03.1854	Christian Zetlitz Bretteville
22.03.1854–03.07.1854	Niels Andreas Thrap (konstituert)
03.07.1854–24.06.1855	Jørgen Herman Vogt
24.06.1855–27.09.1855	Hans Christian Petersen
27.09.1855–08.07.1856	Otto Vincent Lange
08.07.1856–01.09.1857	Erik Røring Møinichen
01.09.1857–15.09.1858	Otto Vincent Lange
15.09.1858–11.10.1859	Erik Røring Møinichen
11.10.1859–15.06.1861	Otto Vincent Lange
15.06.1861–28.08.1861	Erik Røring Møinichen
28.08.1861–14.09.1861	Otto Vincent Lange
14.09.1861–10.10.1862	Erik Røring Møinichen
10.10.1862–22.06.1863	Otto Vincent Lange

22.06.1863–20.10.1865	Henrik Laurentius Helliesen
20.10.1865–17.10.1866	Erik Tøring Møinichen
17.10.1866–23.06.1867	Henrik Laurentius Helliesen
24.06.1867–18.08.1868	Erik Røring Møinichen
18.08.1868–20.08.1868	Hans Gerhard Colbjørnsen Meldahl
20.08.1868–16.10.1869	Henrik Laurentius Helliesen
16.10.1869–26.11.1869	Erik Røring Møinichen
26.11.1869–15.10.1870	August Christian Manthey
15.10.1870–13.07.1872	Henrik Laurentius Helliesen
13.07.1872–04.07.1873	August Christian Manthey
04.07.1873–24.02.1874	Henrik Laurentius Helliesen
24.02.1874–07.04.1874	August Christian Manthey
07.04.1874–25.05.1875	Henrik Laurentius Helliesen
25.05.1875–22.06.1875	Jacob Aall (konst.)
22.06.1875–05.07.1875	Henrik Laurentius Helliesen
05.07.1875–27.07.1875	Jacob Aall (konst.)
27.07.1875–28.10.1875	Henrik Laurentius Helliesen
28.10.1875–28.10.1876	Jens Holmboe
28.10.1876–25.07.1878	Henrik Laurentius Helliesen
25.07.1878–22.08.1878	Jens Holmboe
22.08.1878–29.08.1878	Henrik Laurentius Helliesen
29.08.1878–03.10.1879	Christian August Selmer
03.10.1879–22.09.1880	Jens Holmboe
22.09.1880–04.07.1881	Henrik Laurentius Helliesen
04.07.1881–05.09.1881	Christian Homan Schweigaard
05.09.1881–13.10.1883	Henrik Laurentius Helliesen
13.10.1883–04.04.1884	Christian Homan Schweigaard
04.04.1884–26.06.1884	Herman Johan Foss Reimers
26.06.1884–01.04.1888	Baard Madsen Haugland
01.04.1888–29.05.1888	Olai Johan Olsen (konst.)
01.06.1888–13.07.1888	Baard Madsen Haugland
13.07.1888–21.07.1888	Oscar Jacobsen
21.07.1888–20.09.1888	Olai Johan Olsen (konst.)
20.09.1888–11.10.1888	Jacob Liv Rosted Sverdrup
11.10.1888–30.04.1889	Olai Johan Olsen
30.04.1889–06.06.1889	Peder Olrog Schjøtt

06.06.1889–04.07.1889	Edvard Hagerup Bull (konst.)
05.07.1889–13.07.1889	Olai Johan Olsen
13.07.1889–06.03.1891	Evald Rygh
06.03.1891–02.05.1893	Johannes Wilhelm Christian Steen
02.05.1893–01.03.1895	Ole Andreas Furu
01.03.1895–16.03.1895	Emil Stang
16.03.1895–27.03.1895	Johannes Vinding Harbitz
27.03.1895–24.10.1895	Ole Andreas Furu
24.10.1895–14.11.1895	Fredrik Stang Lund
14.11.1895–17.02.1898	Birger Kildal
17.02.1898–21.06.1898	Elias Sunde
21.06.1898–02.08.1898	Johannes Wilhelm Christian Steen
02.08.1898–15.06.1900	Georg August Thilesen
15.06.1900–23.10.1900	Elias Sunde
23.10.1900–06.11.1900	Georg August Thilesen
06.11.1900–13.12.1900	Søren Tobias Årstad
13.12.1900–03.01.1901	Vilhelm Andreas Wexelsen
03.01.1901–01.02.1901	Elias Sunde
01.02.1901–01.07.1901	Søren Tobias Årstad
01.07.1901–11.06.1903	Elias Sunde
15.06.1903–22.10.1903	Aanon Gunerius (Gunnar) Knudsen
22.10.1903–16.07.1904	Birger Kildal
16.07.1904–02.08.1904	Poul Benjamin Vogt
02.08.1904–01.09.1904	Birger Kildal
01.09.1904–11.03.1905	Peter Christian Hersleb Kjerschow Michelsen
11.03.1905–31.10.1905	Aanon Gunerius (Gunnar) Knudsen
31.10.1905–27.11.1905	Peter Christian Hersleb Kjerschow Michelsen
27.11.1905–07.11.1906	Edvard Hagerup Bull
07.11.1906–28.10.1907	Abraham Theodor Berge
28.10.1907–19.03.1908	Johan Magnus Halvorsen
19.03.1908–02.02.1910	Aanon Gunerius (Gunnar) Knudsen
02.02.1910–18.02.1912	Abraham Theodor Berge
18.02.1912–30.01.1913	Fredrik Ludvig Konow
30.01.1913–24.04.1915	Anton Thorkildsen Omholt
24.04.1915–17.07.1915	Otto Albert Blehr (konst.)
17.07.1915–25.04.1919	Anton Thorkildsen Omholt

26.04.1919–01.08.1919	Aanon Gunerius (Gunnar) Knudsen
01.08.1919–16.06.1920	Anton Thorkildsen Omholt
16.06.1920–22.06.1921	Edvard Hagerup Bull
22.06.1921–06.03.1923	Otto Albert Blehr
06.03.1923–25.07.1924	Abraham Theodor Berge
25.07.1924–05.03.1926	Arnold Holmboe
05.03.1926–28.01.1928	Fredrik Ludvig Konow
28.01.1928–15.02.1928	Christopher Hornsrud
15.02.1928–12.05.1931	Per Berg Lund
12.05.1931–25.02.1932	Peder Ludvik Kolstad
25.02.1932–14.03.1932	Jon Sundby (fung.)
14.03.1932–03.03.1933	Jon Sundby
03.03.1933–01.11.1934	Per Berg Lund
01.11.1934–20.03.1935	Gunnar Jahn
20.03.1935–13.11.1936	Adolf Indrebø
13.11.1936–30.06.1939	Kornelius Olai Person Bergsvik
30.06.1939–28.11.1941	Oscar Fredrik Torp*
28.11.1941–25.06.1945	Paul Ernst Wilhelm Hartmann
08.05.1945–14.05.1945	Egil K. Sundt (rådmann i Finansdep.)
25.06.1945–05.11.1945	Gunnar Jahn
05.11.1945–06.12.1947	Erik Brofoss
06.12.1947–19.11.1951	Olav Meisdalshagen
19.11.1951–22.01.1955	Trygve Martin Bratteli
22.01.1955–28.12.1956	Mons Lid
28.12.1956–23.04.1960	Trygve Martin Bratteli
23.04.1960–04.02.1963	Petter Jakob Bjerve
05.01.1962–19.02.1962	Trygve M. Bratteli (konstituert)
04.02.1963–28.08.1963	Andreas Zeier Cappelen
28.08.1963–25.09.1963	Dagfinn Vårvik

* I perioden 15.04.1940–25.09.1940 var Gunnar Jahn medlem av administrasjonsrådet som finansminister. 25. september overtok kommisarisk statsråd og okkupasjonsregimet:

25.09.1940–01.12.1942 Erling Sandberg
01.02.1942–19.02.1945 Fredrik Prytz
19.02.1945–08.05.1945 Per E. von Hirsch

25.09.1963–12.10.1965	Andreas Zeier Cappelen
12.10.1965–17.03.1971	Ole Myrvoll
17.03.1971–18.10.1972	Ragnar Christiansen
18.10.1972–16.10.1973	Jon Ola Norbom
16.10.1973–08.10.1979	Per Andreas Kleppe
08.10.1979–14.10.1981	Ulf Sand
14.10.1981–25.04.1986	Rolf Presthus
25.04.1986–09.05.1986	Arne Skauge
09.05.1986–16.10.1989	Gunnar Berge
16.10.1989–03.11.1990	Arne Skauge
03.11.1990–25.10.1996	Sigbjørn Johnsen
25.10.1996–17.10.1997	Jens Stoltenberg
17.10.1997–17.03.2000	Gudmund Restad
17.03.2000–19.10.2001	Karl Eirik Schjøtt-Pedersen
19.10.2001–17.10.2005	Per-Kristian Foss
17.10.2005–	Kristin Halvorsen

Forfatterbiografi

Stephan Tschudi-Madsen (f. 1923) er kunsthistoriker, dr.philos. og har skrevet flere bøker om Henrik Bulls arkitektur og norsk arkitektur ved århundreskiftet. Han var riksantikvar i perioden 1978–91, og engasjerte seg aktivt i restaureringen av Den gamle regjeringsbygningen på 1980-tallet.

Francis Sejersted (f.1936) er blant våre fremste historikere, og er professor i økonomisk og sosial historie ved universitetet i Oslo. Han har gitt viktige bidrag til forståelsen av de historiske linjene bak det moderne Norge, blant annet i bøkene «Den vanskelige frihet», «Demokrati og rettsstat» og «Sosialdemokratiets tidsalder. Norge og Sverige i det 20. århundre», som kom i 2005.

Einar Lie (f. 1965) er professor i økonomisk historie og har blant annet skrevet Finansdepartementets historie 1945–1965. Han arbeider nå med departementets historie fram til 1991.

Tore Eriksen (f. 1947) er cand.oecon. og har siden 1999 vært finansråd. Han ledet Skatteøkonomisk avdeling fra 1991 til 1993, var økonomisk rådgiver for statsministeren fra 1993 til 1995 og ledet Økonomiavdelingen fra 1996 til 1998.

Jiri Havran (f. 1953) er en av landets fremste arkitektur-fotografer. Han har bidratt til en rekke bøker og publikasjoner om moderne og tradisjonell arkitektur.

Redaksjonsrådet for boken har bestått av avdelingsdirektør Jon Oftedal, rådgiver Frank Vatne, rådgiver Knut A. Strand Løkstad og informasjonssjef Runar Malkenes (red.).

Ole Kolsrud hos riksantikvaren har gitt verdifulle bidrag til boken, blant annet den oppdaterte listen over finansministre siden 1814 og oversikten over departementer som har hatt sitt virke i Den gamle regjeringsbygningen.

En spesiell takk også til informasjonssjef Øivind Østang ved Statsministerens kontor og avdelingsdirektør Knut Moum i Finansdepartementet.

Den gamle regjeringsbygningen 100 år

– et byggverk og et embetsverk

Denne boka er gitt ut for å markere at Den gamle regjeringsbygningen er 100 år. Med byggverket skapte den unge arkitekten Henrik Bull et nasjonalt symbolbygg hvor han lot den europeiske stilarten Art Nouveau møte den klassiske norske dragestilen. Finansdepartementet flyttet inn 9. juni 1906, og er i dag det eneste departementet som holder til i bygningen.

Med jubileumboka åpnes dørene for den unike arkitekturen der glassmalerier, trappeløp, møbler og ikke minst lysekroner utgjør en arkitektonisk helhet. Bildene er tatt av Jiri Havran, og tidligere riksantikvar

Stephan Tschudi-Madsen beskriver bygningens historie og Henrik Bulls arbeid.

Boka omfatter også tre artikler fra ulike epoker i Finansdepartementets historie. Professor Francis Sejersted tar for seg Norges første finansminister, grev Wedel-Jarlsberg, og trekker linjene fra 1814 fram mot andre verdenskrig. Professor Einar Lie, som har skrevet første bind i Finansdepartementets historie, tar for seg tiden rundt 1945, mens finansråd Tore Eriksen beskriver forvaltningen av petroleumsformuen og etableringen av Statens pensjonsfond-Utland.

FINANSDEPARTEMENTET

ISBN-13: 978-82-91092-52-2

ISBN-10: 82-91092-52-4

9 788291 092522